

Critique of the Course of Cultural History in Iran

Mojtaba Ansari¹, Fatemeh Parvaneh Asadi², Mohammad Javad Mahdaveinejad³

Received: Sep. 5, 2021; Accepted: Jun. 5, 2021

ABSTRACT

Cultural history is an interdisciplinary approach to historiography that seeks to interact with the two main areas of the humanities i.e. history and culture. In general, existing Persian sources in the cultural history domain can be classified into two categories: a) Knowing cultural history, including: history, definition, theoretical bases, theories and theorists, introducing significant works and, presenting main issues as well as their analyses and criticisms; b) Applying cultural history, including: recognizing sources, topics, methods and approaches and providing solutions. In this research, taking into account the available Persian sources, the evolution of critical studies in the field of cultural history in Iran was analyzed and with respect shortcomings in existing researches, solutions were presented in order to systematize future researches for profound understanding and growth of this trend and its application to Iranian historiography. The data show that firstly there is a temporal dispersion and secondly there is a thematic discontinuity in the publication of sources as well as in this field of knowledge, theoretical foundations, theorists and critics, their methods and examples are not fully introduced and gap of critiques and analyzes is clearly evident. The results (solutions) presented are: 1) Defining an evolutionary study; 2) Determining translation priorities; 3) Providing critique and analysis of cultural history issues; 4) Trying to create the Iranian cultural history tradition by using intra-cultural theories; and 5) Paying attention to the main features of cultural history and adhering to it, avoiding confusion of main topics of cultural history.

Keywords: cultural history of Iran, cultural history, history of Iran, historiography, cultural historiography

1. Associate Professor of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

✉ ansari_m@modares.ac.ir

2. Ph.D. Candidate of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

³. Professor of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

INTRODUCTION

Cultural history, which has turned into a dominant current in historiography in the world today, tries to use the two main fields of humanities, namely history and culture, in interaction with each other with an interdisciplinary approach. History of Cultural History is divided into four stages:

- 1) Classical (1800-1950)
- 2) Social History of Art (since 1930s)
- 3) Discovering History of Popular Culture (since 1960s)
- 4) New Cultural History (NCH) (since late 1980s)

According to Peter Burke, every new phenomenon is always faced with problems, and the phenomenon of new cultural history is no exception. He believes that the way forward is likely to be one of the three scenarios: a return to Burkhart as a symbol of the revival of traditional cultural history, the expansion of new cultural history into newer realms, and a reaction against the reduction of society to culture or what is called "social history retaliation" (Burke, 2010, 140).

One type of history that may be confused with cultural history is "history of culture." One of the most important differences is the way we look at culture. In the history of culture, the traditional view of culture is dominant and in it historians seek to find past events and narrate the formation, evolution and transformation of culture (Kowsari, 2015; Fazeli, 2007, 26-35). Also, in the history of culture, sublime and elite cultures have always been considered. But cultural history seeks to explain culture and pays attention to its components. Another important feature of cultural history is attention to serious emotions, feelings, and experiences; unlike the history of culture, which somehow deals with the history of systems of thought. Another difference between cultural history and the history of culture is that the former is theory-oriented, unlike the latter one, which is less theoretical for concepts and phenomena (Fazeli, 2007, 26-35).

PURPOSE

The purpose of this study is the critique of researches in the field of cultural history in Iran, in order to explain the place of this trend in Iranian historiography and clarify the direction of future research. This research is designed to respond the following questions:

- 1) What issues have been addressed in Persian sources in the field of cultural history?
- 2) What are the shortcomings of Persian sources in the field of cultural history?
- 3) How can cultural history researches in Iran be turned into a dynamic and effective process?

METHODOLOGY

The method of data collection was library and the analytical method of findings was qualitative using logical and interpretive reasoning. In this study, in order to answer the proposed questions, first, among Persian sources, those seemed to be closer to the field of cultural history with respect to the main keywords were collected. About 50 sources were then selected by carefully reviewing the sources and removing items that had less semantic relevance. Then, after studying and analyzing these sources, the fields of study of researches were identified and categorized, and then the subject was examined from the perspective of literature development. Finally, by identifying the shortcomings of past researches in cultural history, solutions were proposed to systematize future research and create an effective flow in the cultural history research.

FINDINGS

Following is some of the outcomes of the current study:

- 1) Time scattering and significant ups and downs in presenting works in the cultural history domain in different time periods.
- 2) Thematic discontinuity in published works.
- 3) Lack of codified studies in researches and translations.
- 4) Not paying attention to the category of criticism and interpretation.
- 5) Not paying attention to the importance of theory and streamlining in the cultural history study.
- 6) Confusion of the topic in applying the approach of cultural history.

CONCLUSION

As a result of the present study, the following strategies are presented in order to better orient and influence future researches in the cultural history domain:

Course of Study

- Defining to organize the collection of researches in the field of cultural history.
- Setting priorities and prerequisites.

Translation

- Translation of key and influential sources on cultural history from the beginning until now.
- Translation of the latest researches and current sources in the world.
- Defining a logical order based on whole or part of translations.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

Criticism and Interpretation

- A critical insight on various issues of cultural history and measuring them with Iranian-Islamic criterion (inter-cultural).
- Explaining the principle of cultural history.
- Explaining the scope of cultural history and its boundaries with other close disciplines.

Theory

- Localization of the cultural history approach for its use in Iranian historiography.
- Creating the Iranian tradition of cultural history taking into account the national-cultural nature of cultural history.
- Utilization of intercultural theories in the cultural history approach.

Applying Cultural History Approach

- Paying attention to the main features of cultural history and adhering to them.
- Avoiding confusing topics and paying attention to the boundaries of cultural history with other closer disciplines.
- Paying attention to the theory-oriented approach of cultural history.

NOVELTY

Although the field of cultural historiography has two hundred years of obstacles, but due to the many ups and downs throughout, it has though found a new trend today it is still abandoned in Iranian studies and researches and requires a serious determination and purposeful measures to achieve the desired results. Also, a lack of proper translation of the most important sources in this field and the dispersion of researches is one of the most important limitations of research in the field of cultural historiography.

In this article, we have tried to provide a platform for researchers by examining a collection of previous researches on cultural history and their relation with the flow of cultural history elsewhere in the world. As such, they can use it to draw the path of cultural history more clearly than before and cultivate this important approach in historiography using the proposed solutions.

BIBLIOGRAPHY

- Abedi, K. (2000). *Az manzar-e tārix-e farhangi-ye mo'āser* [From the perspective of contemporary cultural history]. *Ketāb-e Māh-e Adabiyāt*, 4(34), 22-25.
- Ahmadi, H. (2011). *Asr-e bāzgašt dar tārix-e farhangi-ye Irān (Az ebtā-ye zandiyeh tā āghāz-e asr-e nāseri)* [The age of returning to the cultural history of Iran (From the beginning of Zandieh era to the beginning of the Nasserieh age)] (Unpublished doctoral dissertation), Shahid Beheshti University, Faculty of Literature and Humanities, Tehrān, Irān.
- Ahmadi, H. (2015) Interview with the Institute of Islamic Culture and Thought. *Tārix-e farhangi ruykardi jadid dar zamīne-ye tārix-negāri ast* [New Cultural History Is a New approach in the Field of Historiography]. Retrieved from <http://iict.ac.ir>
- Ahmadzādeh, M.A. (2015). Howzehā-ye kārbast-e ruykard-e tārix-e Farhangi dar tahlil-e tārix-e qājāriye [Fields of application of cultural history in the analysis of Qajar History]. *Iranian Journal of Sociology*. 16(3), 92-115. doi: 20.1001.1.17351901.1394.16.3.4.2
- Akbari, M. A. (2014). At the meeting of the Research Institute for Cultural Studies. *Lāyehā-ye tārix-e farhangi az did-e movarrexān dur mānde ast/ Tafāvohā-ye "tārix-e farhangi" bā "tārix-e farhang"* [Layers of Cultural History away from the View of Historians / The Difference between "Cultural History" and "History of Cultural"]. Retrieved from <https://www.ibna.ir/vdchknq23nvvd.tft2.html>
- Akbariān, F. (2000). *Tārix-e honar-e gāmbrič* [Gombrich Art History]. *Ketāb-e Māh-e Honar*. 3(22), 12-13.
- Burckhardt, J. (1997). *Farhang-e ronesāns dar Itāliā* [Renaissance culture in Italy] (M. H. Lotfi, Trans.). Tehrān: Tarh-e now.
- Burckhardt, J. (2004). *Die Kultur der Renaissance in Italien*. Nikol Verlagsges. MBH.
- Burke, P. (2010). *Tārix-e farhangi čist?* [What is cultural history?]. (N. Fāzeli, & M. Qelič, Trans.). Tehrān, Irān: Research Cntere for Islamic History.
- Cazorla Sanchez, A. (2000). *Tārix-e farhangi va šomā* [Cultural History and You]. (A. Ahmadvand, Trans.). *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrrāfiyā*, 14(143), 24-27.
- Chartier, R. (1998). *Tārix-e farhangi, rābete-ye falsafe va tārix* [Cultural History, the Relationship between Philosophy and History] (H. A. Nowzari, Trans.). *Tārix-e Mo'āser-e Irān*, 2(6), 101-130. (Original work published 1997)
- Elias, N. (2001). *Über den Prozeß der Zivilisation*. Suhrkamp; Neuausgabe.
- Fazeli, N. (2007). *Farāz-o forudhā-ye tārix-negāri-ye farhangi* [The Ups and Downs of Cultural Historiography]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrrāfiya*, 11(110), 26-35.
- Fazeli, N. (2014). *Tārix-e farhangi bā tārix-e farhang tafāvot dārad* [Cultural History is Different from the History of Culture]. Retrieved from <http://farhangemrooz.com>
- Fazeli, N. (2014). *Tārix-e farhangi-ye Irān-e modern* [Cultural history of Modern Iran], Tehrān, Irān: Institute of Humanities and Cultural Studies.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Ferni, E. (2004). *Ravešhā-ye tārix-negāri-ye honar va seyr-e tahavvol-e ānha* [Methods of art historiography and their evolution] (Z. Ahari, Trans.). *Xiyāl*, 3(10), 64-89. (Original work published 1995)
- Ghaderi, M. (2007a). *Tārix-e farhangi-ye novin* [Modern Cultural History]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrafiya*, 11(110), 70-71.
- Ghaderi, M. (2007b). *Xāneha-ye tārix: Ruye xat-e tārix-e farhangi* [Houses of History: On the Line of Cultural History]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrafiya*, 11(110), 100-101.
- Ginzburg, C. (1976). *Il formaggio e I Vermi*. Torino: Einaudi.
- Gombrich, E. (2000). *Tārix-e honar* [History of Art] (A. Ramin, Trans.). Tehrān, Irān: Našr-e Ney. (Original work published 1950)
- Gombrich, E. (2018). *Dar Jostoju-ye tārix-e farhangi* [In search of cultural history]. (R. Vasmegar, Trans.). Tehrān, Irān: Naqd-e Farhang. (Original work published 1967)
- Gransāyeh, R., Khalili, E. (2015). *Tārix-e ejtemā'i-ye tarjome dar Irān: nesbat-e tārix-e farhangi-ye Irān va farhang-e tārixī-aš* [Social history of translation in Iran: the relationship between Iranian cultural history and its historical culture]. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 7(3), 147-169. doi: 10.7508 / ISIH.2015.27.006
- Grout, L., & Vang, D. (2007). *Ravešhā-ye tahqiq dar me'māri* [Research methods in architecture] (A. Eynifar, Trans.). Tehrān, Irān: University of Tehran, Institute of Publishing and Printing.
- Haji Ghasemi, K. (2012). Reflections on the meaning of and understanding Persian Islamic Architecture. *Soffeh*, 21(1), 7-18. doi: 20.1001.1.1683870.1390.21.1.1.9
- Hall, J.R. (2010). *Tārix-e farhangi* [Cultural History] (A. Ahmadvand, Trans.). *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrafiya*, 144, 24-26.
- Hobsbawm, E., & John, E. (1993). *The Jazz Scene*. Pantheon.
- Huizinga, J. (2018). *Herfsttij der Middeleeuwen*. Leiden University Press.
- Hunt, L. (1989). *New Cultural History*. University of California Press.
- Isaac, R. (1999). *Transformation of Virginia*. University of North Carolina Press.
- Kālarād, A. (2016). *Tārix-e farhangi-ye Jadid* [New cultural history]. Tehrān, Irān: Negāh Gostarān-e Fardā.
- Kheyrandish, A. (1998). *Ronesāns: Porseš-e bozorg-e jahāni* [Renaissance: The Great Question of the World History]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghrafiya*, 2 (12), 2-5.
- Kowsari, M., Mehrayeen, M., & Ahmadzade, M.A. (2015). Meeting on "Social and Scientific Backgrounds of the Rise of Cultural History" at the History Research Institute of the Institute of Humanities and Cultural Studies. "*Tārix-e farhang*" bā "*Tārix-e farhangi*" tafāvot dārad ["History of culture" is different from "cultural history"/ cultural reading of history]. Retrieved from <https://www.mehrnews.com/news/2915819>

- Ladurie, E. L. R. (2008). *Montaillou*. George Braziller Inc.
- Lyons, F. S. L. (1980). *Culture and Anarchy in Ireland*. Oxford University Press.
- Martin, V. (2010). *Dowrān-e qājār: čāne-zani, e'terāz va dowlat dar Irān-e sade-ye Nuzdahom* [Qajar period: Bargaining, protest and government in nineteenth century Iran] (A. Monfared, Trans.). Tehrān, Irān: Āme. (Original work published 2005)
- Mehrayin, M. (1998). *Čerā dar Irān tārix-e farhangi nevešte nemi šavad?* [Why is cultural history not written in Iran?] Retrieved <http://www.ion.ir/news/452890>
- Mofidi, F. (2011). *Mafhum-e tārix va tārix-e farhangi* [The Concept of History and Cultural History]. *Pegāh-e Howze*, 309. Retrieved from <https://hawzah.net>
- Molaei Tavani, A. (2014). *Motāle'e-i miyān-rešte-i dar howze-ye tārix-e farhang; Negāhi be ketāb-e tārix-e farhangi-ye Irān-e modern* [Interdisciplinary studies in the field of cultural history; A look at the book of cultural history of Modern Iran]. *Naqd-e Keāb-e Tārix*, 1(1 & 2), 5-14.
- Noori, M. (2002). *Eftetāh-e ketābxāne-ye eskandariye, noqte-ye atf-i dar tārix-e farhangi-ye mesr* [The opening of the Library of Alexandria, a turning point in the cultural history of Egypt]. *Ketāb-e Māh-e Kolliyyāt*, 6(58&59), 158-161.
- Omidi, M. (2014). *Darāmadi bar tārix-e farhangi-ye badan dar Irān* [An Introduction to the cultural history of the body in Iran]. *Ketāb-e Māh-e Olum-e Ejtemā'i*, 17(74), 56-63.
- Panofsky, E. (2005). *Gothic Architecture and Scholasticism*. Archabbey Publications.
- Pourjavādi, N. (2002). *Ahammiyat-e Anjāmeha dar šenāxt-e tārix-e farhangi-ye šahrhā* [The importance of "Anjameh"s in recognizing the cultural history of cities]. *Nāmeḥ-ye Bahārestān*, 3(1), 101-104.
- Rahmani, J. (2015). From Perplexity to Dialogue. *Sociological Review*, 22(1), 35-49. doi: 10.22059/jsr.2015.56313
- Rahmanian, D., Fazeli, N., & Mulla Salehi, H. (2007). *Čisti-ye tāriḫ-negāri-ye farhangi* [What is cultural historiography?]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghṛāfiya*, 11(110), 10-25.
- Sadr, M. (2007). *tārix-e farhangi dar Itāliya* [Cultural History in Italy]. *Ketāb-e Māh-e Tārix-o Joghṛāfiya*, 11(110), 84-86.
- Samadi, S. H. (2008). *Alexander Rüstow, montaqed-e tārix-e farhangi* [Alexander Rüstow, Critic of cultural history]. *Āyin*, 6(15), 69-75.
- Shahidi Marnani, N. (2013). *Ruykard-e tārix-e farhangi va emkān va favāyed-e ān dar Motāle'āt-e me'mari-ye Irān* [Cultural history and its possibility and benefits in Iranian architectural studies]. *Cultural History Research*, 5(17), 87-107.
- Shamshirgarha, M. (2016). *Naqš-e xāterāt-e irāni dar tarsim-e tārix-e farhangi-ye jang-e irān va arāq/ defā'e moghaddas* [The role of Iranian memoirs in drawing the cultural history of the Iran-Iraq War - Holy Defense]. *Motāle'āt-e Enqelāb-e Eslāmi va Defā'-e Moqaddas*, 2(2), 125-143.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Volume 13
Issue 4
Autumn 2021

- Tavassoli, M. M. (2011). *Tārix-e farhangi-ye mašruh-e Hend* [Detailed cultural history of India]. *Motāle'ā-e Jahān*, 1(2), 215-230.
- Thompson, E. P. (1966). *Making of the English Working Class*. Vintage.
- Thompson, E. P. (2019). *Takvin-e tabaqe-ye kārgar dar engelestān* [The Making of the English Working Class] (M. Mālju, Trans.). Tehrān, Iran: Našr-e Āgāh. (Original work published 1963)
- Warburg, A. (2011). *Die Erneuerung der heidnischen Antike*. Berlin: Severus.
- Weber, M. (2013). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Taylor & Francis.
- Yaghoobi, M., Yavari Sartakhti, M. J. (2016). *Bāztāb-e tārix-e farhangi va ejtemā'i-ye mosalmānān dar safarnāme-ye ebn-e jobayr* [Reflection of the cultural and social history of Muslims in Ibn Jubayr's travelogue]. *Tārix-e Eslām dar Āyine-ye Pažuheš*, 13(1), 121-146.
- Yavari, N. (1995). *Tārix-e now va bohrān-e bāznamāi* [New history and representation crisis]. *Goft-o-gu*, 3(8), 71-85.
- Zhen Gang, L. (1996). *Bahsi dar mowred-e tāix-e farhangi-ye čin: Ghadamhā-ye sangin az sonnat tā tajaddod* [Discussion of Chinese cultural history: Strong Steps from Tradition to Modernity] (Anonymous, Trans.). *Nāme-ye Farhang*, 24, 127-135.
- Zokaei, M.S. (2014). *Badan be masābeh-ye matr: darāmedi bar tārix-e farhangi-ye badan dar Irān* [The Body as a Text: An Introduction to the Cultural History of the Body in Iran]. *Ettelā'āt-e Hekmat va Ma'refat*, 9(11), 67-73.
- Zokaei, M.S., & Amanpour, M. (2014). *Darāmedi bar tārix-e farhangi-ye badan dar Irān* [An Introduction to the Cultural History of the Body in Iran]. Tehrān, Irān: Tisā.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

نقد جریان تاریخ فرهنگی در ایران

مجتبی انصاری^{۱*}، فاطمه پروانه اسدی^۲، محمدجواد مهدوی‌نژاد^۳

دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۱۵؛ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۰

چکیده

تاریخ فرهنگی رویکردی میان‌رشته‌ای در تاریخ‌نگاری است که تلاش می‌کند دو حوزه اصلی علوم انسانی، یعنی تاریخ و فرهنگ، را در تعامل با یکدیگر به کار گیرد. به‌طورکلی، منابع فارسی موجود در حوزه تاریخ فرهنگی را می‌توان در دو دسته کلی دسته‌بندی کرد: الف) شناخت تاریخ فرهنگی شامل تاریخچه، تعریف، مبانی نظری، نظریه‌ها و نظریه‌پردازان، معرفی آثار شاخص، طرح موضوعات و مسائل اصلی و تحلیل و نقد آن‌ها؛ ب) اعمال تاریخ فرهنگی شامل شناخت منابع، موضوعات، روش‌ها و رویکردها و ارائه راهکارها. در این مقاله با بررسی منابع فارسی موجود به نقد سیر مطالعات انجام‌شده در حوزه تاریخ فرهنگی در ایران پرداخته‌شده و با توجه به کاستی‌های پژوهش‌های موجود، راهکارهایی به‌منظور نظام‌بخشی به پژوهش‌های آتی جهت شناخت عمیق‌تر و رشد و شکوفایی این جریان و بهره‌گیری از آن در تاریخ‌نگاری ایران، ارائه شده است. داده‌ها نشان می‌دهد که پراکندگی زمانی و ناپوستگی موضوعی در انتشار منابع به چشم می‌خورد و همچنین در این حوزه دانش، مبانی نظری، نظریه‌پردازان و منتقدان، روش‌ها و مصادیق آن به‌طور کامل معرفی نشده و جای خالی نقدها و تحلیل‌ها به‌وضوح مشهود است. نتایج (راهکارهای) ارائه‌شده عبارت‌اند از: ۱) تعریف سیر مطالعاتی؛ ۲) تعیین اولویت‌های ترجمه؛ ۳) نقد و تحلیل موضوعات تاریخ فرهنگی؛ ۴) تلاش برای ایجاد سنت ایرانی تاریخ فرهنگی با بهره‌گیری از نظریه‌های درون فرهنگی؛ ۵) توجه به شاخص‌های اصلی تاریخ فرهنگی و پایبندی به آن، پرهیز از خلط مباحث.

کلیدواژه‌ها: تاریخ فرهنگی ایران، تاریخ فرهنگی، تاریخ ایران، تاریخ‌نگاری، تاریخ‌نگاری فرهنگی

۱. دانشیار معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
ansari_m@modares.ac.ir ✉

۲. پژوهشگر دوره دکتری معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۳. استاد معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۱. مقدمه

تاریخ فرهنگی^۱، که امروزه در دنیا به جریان غالب تاریخ‌نگاری تبدیل شده است، با رویکردی میان‌رشته‌ای تلاش می‌کند دو حوزه اصلی علوم انسانی، یعنی تاریخ و فرهنگ، را در تعامل با یکدیگر به کار گیرد. میان‌رشته‌ای بودن تاریخ فرهنگی از یک سو به دلیل فراهم آوردن امکان تحلیل‌های پیچیده‌تر، چندلایه‌تر و کیفی‌تر، مزیت محسوب می‌شود؛ از سوی دیگر، به دلیل نیازمند بودن تحلیل‌ها به اطلاعات گسترده از رشته‌های مختلف بسیار دشوار است (برک^۲، ۱۳۸۹، ۲۰). اگرچه عبارت «تاریخ فرهنگی»، عبارتی آشنا برای پژوهشگران است اما با گسترش مطالعات این حوزه، این عبارت معنای ویژه‌ای یافته و به تدریج قلمرو خود را از حوزه‌های مطالعاتی هم‌جوار، مانند تاریخ اجتماعی، تاریخ فرهنگ، مطالعات فرهنگی و مانند اینها، مشخص کرده است. تاریخ فرهنگی بیش از دو قرن پیش در آلمان وجود داشته و پیش از آن نیز تاریخ‌هایی در مورد فلسفه، نقاشی، ادبیات، شیمی، زبان و غیره نوشته می‌شد؛ همچنین بعد از دهه ۱۷۸۰ نیز تاریخ‌های فرهنگ انسانی یا فرهنگ مناطق و ملل خاص به چشم می‌خورد. اما آنچه موجب رونق دوباره جریان تاریخ فرهنگی در دهه‌های اخیر شد، اقبال مجدد به فرهنگ پس از غلبه چهل ساله دیدگاه‌های مارکسیستی بود. این اقبال نه تنها در تاریخ بلکه در اقتصاد، سیاست، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و غیره نیز اتفاق افتاد (برک، ۱۳۸۹، ۳۵).

تاریخ فرهنگی به چهار مرحله تقسیم می‌شود: (۱) مرحله کلاسیک (۱۹۵۰-۱۸۰۰)؛ (۲) مرحله تاریخ اجتماعی هنر (از دهه ۱۹۳۰)؛ (۳) مرحله کشف تاریخ فرهنگ عامه‌پسند (از دهه ۱۹۶۰)؛ (۴) مرحله تاریخ فرهنگی جدید^۳ (از اواخر دهه ۱۹۸۰). در آغاز راه تاریخ فرهنگی، یعنی در مرحله کلاسیک، مورخان فرهنگی به مطالعه آثار کلاسیک و متون اصیل یا شاهکارهای هنر، ادبیات، فلسفه، علم و امثال این‌ها متمرکز بودند و آن‌ها را به مثابه شاهد فرهنگ و دوره‌ای که این آثار تولید شده‌اند، می‌دانستند و از همین رو است که این مرحله را مرحله کلاسیک می‌نامند. اگرچه در این دوران اغلب به فرهنگ نخبگان و افراد

1. Cultural History
2. Peter Burke
3. New Cultural History (NCH)

بالادست توجه می‌شد اما موضوع توجه به فرهنگ در حوزه‌های مختلف سرآغاز شکوفایی جریان تاریخ فرهنگی بود. به تدریج محققان حوزه‌های مختلف دانش به روابط فرهنگ و جامعه و تأثیرات آن‌ها بر یکدیگر توجه بیشتری نشان دادند که مرحله تاریخ اجتماعی حاصل گسترش این مطالعات بود. روند کانونی شدن فرهنگ با تحولاتی در حوزه مفاهیم فرهنگی نیز همراه بود. چنانکه تاریخ فرهنگی در هر دوره با تعریف متفاوتی از فرهنگ مواجه بوده است. یکی از مهم‌ترین تحولات در معنای فرهنگ در سال ۱۹۶۰، زمانی که مورخان توجه ویژه‌ای به فرهنگ عامه نشان دادند، رخ داد. اگرچه در اواخر قرن هجدهم در آلمان ایده فرهنگ عامه شکل گرفته بود و ترانه‌های قومی، قصه‌های قومی، رقص‌ها، آیین‌ها، هنرها و صنایع دستی کشف شد، اما تا سال ۱۹۶۰ این ایده هنوز فراگیر نشده بود (فاضلی، ۱۳۸۶، ۳۵-۲۶).

امروز شکل رایج تاریخ فرهنگی یا «تاریخ فرهنگی جدید» است که عده‌ای آن را جریان غالب تاریخ می‌دانند. تاریخ فرهنگی الگو یا مدلی جایگزین در برابر روال «معمول» سنت پژوهشی تاریخ به‌شمار می‌رود. عبارت «جدید» برای تفکیک تاریخ فرهنگی از شکل‌های پیشین و عبارت «فرهنگی» برای تمایز از تاریخ روشنفکری به کار برده شده است که بر ذهنیت‌ها، مفروضات یا احساسات در مقابل عقاید یا نظام‌های فکری تأکید دارد. همچنین عبارت «فرهنگی» برای ایجاد تمایز نسبت به تاریخ اجتماعی نیز استفاده می‌شود (برک، ۱۳۸۹، ۸۶-۸۵).

میخائیل باختین، نوربرت الیاس، میشل فوکو و پیر بوردیو چهار نظریه‌پرداز مهم تاریخ فرهنگی جدید هستند که کارهای آنها برای طرفداران تاریخ فرهنگی جدید از اهمیت زیادی برخوردار است. این نظریه‌پردازان، مورخان فرهنگی را به دو موضوع بازنمایی‌ها و عملکردها تشویق کرده‌اند. منظور از عملکردها، به عنوان مثال، توجه به تاریخ اعمال دینی به جای الهیات، تاریخ گفتار به جای زبان‌شناسی، تاریخ آزمایش به جای نظریه علمی و مانند این‌ها است. موضوع بازنمایی نیز اشاره به ارائه تصاویری از ساختارهای فرهنگی و اجتماعی است که در حقیقت بازنمایی واقعیت پنهان در جامعه است و در طول تاریخ با نگاهی کلیشه‌ای از آن استفاده می‌شده است. به دلیل کاستی‌هایی که در بازنمایی مطرح بود و نیز به دلیل وجود کلیشه‌ها، موضوع برساخت واقعیت دانش، قلمروها، طبقات اجتماعی، بیماری‌ها، زمان، هویت و غیره به واسطه ابزارهای بازنمایی مطرح شد (برک، ۱۳۸۹، ۹۹-۹۷).

۱-۱. منازعات تاریخ فرهنگی

تاریخ فرهنگی مانند هر پدیده نوظهور دیگر در مسیر شکل‌گیری و تداوم خود همواره محل بحث پژوهشگران بوده است. یکی از مهم‌ترین موضوعات، بحث درباره ماهیت تاریخ فرهنگی است. چنان‌که گفته شد برخی معتقدند تاریخ فرهنگی دانشی جدید است (فاضلی، ۱۳۸۶، ۳۵-۲۶)؛ درحالی‌که عده‌ای دیگر بر این باورند که تاریخ فرهنگی تنها تغییر‌نگرش در تاریخ‌نگاری است که در آن تاریخ، قرائت فرهنگی می‌شود و یا به عبارتی تاریخ حیات انسان از منظر فرهنگی نوشته می‌شود (کوثری، مهرآیین و احمدزاده، ۱۳۹۴). از سوی دیگر به دلیل میان‌رشته‌ای بودن تاریخ فرهنگی، همواره بحث بر سر حوزه دانش تاریخ فرهنگی وجود داشته است. چنان‌که برخی آن را در حوزه‌های تاریخ دانسته و تاریخ فرهنگی را شکل غالب تاریخ امروز معرفی می‌کنند (برک، ۱۳۸۹، ۸۵)؛ از سویی دیگر، برخی معتقدند تاریخ فرهنگی به دلیل توجه به اجزای فرهنگ و نیز تأکید بر تأثیر فرهنگ بر جامعه، به حوزه فرهنگ مربوط می‌شود نه به حوزه تاریخ (کوثری و همکاران، ۱۳۹۴).

درباره تاریخ فرهنگی همواره بحث‌های بسیاری وجود داشته است که همین بحث‌ها موجب تحولات چشمگیری در طول تاریخ این جریان شده است. از زمان کلاسیک‌ها تا نقد روش بورکهارت^۱ و هویزینگا و مارکسیست‌ها و تلاش گامبریچ برای رهایی تاریخ فرهنگی از «بنیادهای هگلی» (گامبریچ^۲، ۱۳۹۷) و نیز در ادامه مسیر تاریخ فرهنگی، بسط قلمرو فرهنگ و پیدایش «نظریه فرهنگی» که مورخان را نسبت به مسائل جدیدی آگاه کرد که تا آن زمان به آن نپرداخته بودند. مسائلی از قبیل «عملکردها» به جای نظام اندیشه‌ها و طرح موضوع «بازنمایی» و «برساخت».

به این ترتیب، جریان تاریخ فرهنگی جدید در این مرحله متوقف نمی‌شود و همچنان در حال تحول است. به اعتقاد برک هر پدیده جدیدی همواره با مسائلی روبه‌رو است و پدیده تاریخ فرهنگی جدید نیز از این قاعده مستثنی نیست. او معتقد است مسیرهای پیش‌روی این جریان احتمالاً یکی از این سه سناریو خواهد بود: بازگشت به بورکهارت به مثابه نمادی از احیای تاریخ

1. Jacob Burckhardt
2. Gombrich

فرهنگی سنتی، بسط تاریخ فرهنگی جدید به قلمروهای جدیدتر و واکنش علیه تقلیل بر ساختی جامعه به فرهنگ و یا آنچه که «تلافی تاریخ اجتماعی» خوانده می شود (برک، ۱۳۸۹، ۱۴۰).

۱-۲. تاریخ فرهنگی و تاریخ فرهنگ

تاریخ فرهنگی موضوعی نوپا است و از همین رو نیازمند تبیین مرزهای خود با سایر حوزه‌ها است. یکی از گونه‌های تاریخ که ممکن است با تاریخ فرهنگی اشتباه گرفته شود «تاریخ فرهنگ» است. تاریخ فرهنگ برخلاف تاریخ فرهنگی از گذشته‌های دور در کنار سایر گونه‌ها مانند تاریخ ادبیات، تاریخ علم، تاریخ هنر و غیره وجود داشته و دارای ویژگی‌های متفاوتی نسبت به تاریخ فرهنگی است، اگرچه که تأثیراتی نیز بر یکدیگر دارند. یکی از مهم‌ترین تفاوت‌ها از نظر نوع نگاه به فرهنگ است. در تاریخ فرهنگ، نگاه سنتی به فرهنگ غالب است و در آن مورخ به دنبال یافتن وقایع گذشته و روایت سیر شکل‌گیری، تحول، تکامل و دگرگونی فرهنگ است (کوثری و همکاران، ۱۳۹۴؛ فاضلی، ۱۳۸۶، ۳۵-۲۶). همچنین در تاریخ فرهنگ همواره فرهنگ والا و فرهنگ نخبگان مورد توجه بوده است. اما تاریخ فرهنگی به دنبال تبیین فرهنگ است و به اجزای فرهنگ توجه دارد. تاریخ فرهنگی فرهنگ را متغیری مستقل در نظر می‌گیرد و نه تنها به فرهنگ والا و فرهنگ نخبگان، بلکه به فرهنگ عامه نیز توجه دارد و به جست‌وجوی تجربه‌های فرهنگی در زندگی کلیه افراد جامعه می‌پردازد (فاضلی، ۱۳۸۶، ۳۵-۲۶).

ویژگی مهم دیگری که در تاریخ فرهنگی مطرح است، توجه به عواطف، احساسات و تجارب جدی است؛ برخلاف تاریخ فرهنگ که به تعبیری به تاریخ نظام‌های اندیشه می‌پردازد. همچنین تاریخ فرهنگی در جست‌وجوی چگونگی پیدایش حقایق تاریخی و تبدیل شدن آن‌ها به حقایق ذاتی و جوهری است. موضوعی که در تاریخ فرهنگی جدید بسیار مورد توجه است و ذیل نظریه‌های بازنمایی به آن‌ها پرداخته می‌شود. تفاوت دیگر تاریخ فرهنگی با تاریخ فرهنگ در نظریه محور بودن تاریخ فرهنگی است، برخلاف تاریخ فرهنگ که برای مفاهیم و پدیده‌ها کمتر نظریه مطرح می‌شود (فاضلی، ۱۳۸۶، ۳۵-۲۶).

هدف این پژوهش نقد پژوهش‌های حوزه تاریخ فرهنگی در ایران، به منظور تبیین جایگاه این جریان در تاریخ‌نگاری ایران و روشن کردن مسیر پژوهش‌های آینده است. این پژوهش در پی پاسخ

به این پرسش‌ها شکل گرفته است: ۱) در منابع فارسی موجود در حوزه تاریخ فرهنگی به چه موضوعاتی پرداخته شده است؟ ۲) کاستی‌های منابع فارسی موجود در حوزه تاریخ فرهنگی چیست؟ ۳) چگونه می‌توان پژوهش‌های تاریخ فرهنگی در ایران را به جریانی پویا و مؤثر تبدیل کرد؟

۲. روش تحقیق

روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و روش تحلیل یافته‌ها به صورت کیفی استدلال منطقی و تفسیری بوده است. در این پژوهش به منظور پاسخ به پرسش‌های مطرح شده ابتدا از میان منابع فارسی، منابعی که به نظر می‌رسید با توجه به کلیدواژه‌های اصلی، به حوزه تاریخ فرهنگی نزدیک باشد، گردآوری شد. پس از آن با بررسی دقیق منابع و حذف مواردی که ارتباط معنایی کمتری داشتند حدود ۵۰ منبع انتخاب شد. در ادامه پس از مطالعه و تحلیل این منابع حوزه‌های مطالعاتی پژوهش‌ها شناسایی و دسته‌بندی شد و سپس از منظر بسط ادبیات موضوع مورد بررسی قرار گرفت. در پایان با شناسایی کاستی‌های پیشینه پژوهش در تاریخ فرهنگی، راهکارهایی به منظور نظام‌بخشی به پژوهش‌های آتی و ایجاد جریانی تأثیرگذار در پژوهش‌های تاریخ فرهنگی ارائه شده است.

۳. پیشینه تحقیق

حوزه مطالعاتی تاریخ فرهنگی حوزه‌ای است که در سال‌های اخیر مورد توجه بیشتری قرار گرفته است و به نظر می‌رسد هنوز چارچوب دقیقی برای پیشبرد پژوهش‌ها در آن تعریف نشده است. اهمیت رویکرد تاریخ فرهنگی در جهان و خلاء پژوهش‌های منسجم در این حوزه در ایران موجب شکل‌گیری این تحقیق شده است.

۱-۳. منابع مهم تاریخ فرهنگی در جهان

از آغاز شکل‌گیری جریان تاریخ فرهنگی، سیر تحول اندیشه‌ها و دیدگاه‌ها منجر به خلق آثاری شده است که هم تحت تأثیر این جریان‌ات شکل گرفتند و هم بر ادامه این روند تأثیرگذار بودند. در اینجا برخی از مهم‌ترین آثار در طول تاریخ شکل‌گیری و تحولات تاریخ فرهنگی را به تفکیک چهار مرحله اصلی این جریان معرفی می‌کنیم.

جدول ۱. منابع مهم تاریخ فرهنگی در جهان از آغاز تا شکل‌گیری تاریخ فرهنگی جدید

سال انتشار	نویسنده	عنوان کتاب	مرحله تاریخ فرهنگی
۱۸۶۰	یاکوب بورکهارت ^۱	فرهنگ رنسانس در ایتالیا ^۱	مرحله کلاسیک
۱۹۱۹	یوهان هویزینگا ^۲	پانز قرون وسطی ^۲	
۱۹۰۴	ماکس وبر ^۳	اخلاق پروتستان و روح سرمایه‌داری ^۳	مرحله تاریخ اجتماعی هنر
۱۹۳۲	ابی واربرگ ^۴	بازآفرینی عهد باستان غیرمسیحی ^۴	
۱۹۳۹	نوربرت الیاس ^۵	روند متمدن شدن ^۵	
۱۹۵۱	اروین پائوفسکی ^۶	معماری گوتیک و مکتب اسکولاستیسیسم ^۶	مرحله کشف فرهنگ عامه
۱۹۵۹	اریک جی. ای. هابزبام ^۷	صحنه جاز ^۷	
۱۹۶۳	ادوارد تامپسون ^۸	شکل‌گیری طبقه کارگر در انگلیس ^۸	
۱۹۷۵	امانوئل لی روی لدور ^۹	مونتالیو ^۹	مرحله تاریخ فرهنگی جدید
۱۹۷۶	کارلو گینزبرگ ^{۱۰}	پنیرها و کرم‌ها ^{۱۰}	
۱۹۷۹	اف. اس. ال. لایونز ^{۱۱}	فرهنگ و آتارشی در ایرلند ^{۱۱}	
۱۹۸۲	ریث ایزاک ^{۱۲}	دگرگونی ویرجینیا ^{۱۲}	
۱۹۸۹	لین هانت ^{۱۳}	تاریخ فرهنگی جدید ^{۱۳}	

مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۸؛ براساس کتاب «تاریخ فرهنگی چیست؟» نوشته پیتز برک

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۹۵

نقد جریان تاریخ فرهنگی
در ایران

1. Die Kultur der Renaissance in Italien
2. Jacob Burckhardt
3. Herfsttij der Middeleeuwen
4. Johan Huizinga
5. Protestantische Ethik
6. Karl Emil Maximilian "Max" Weber
7. Die Erneuerung der Heidnischen Antike
8. Aby Warburg
9. Über den Prozeß der Zivilisation
10. Norbert Elias
11. Gothic Architecture and Scholasticism
12. Erwin Panofsky
13. The Jazz Scene
14. Eric John Ernest Hobsbawm
15. Making of the English Working Class
16. Edward Palmer Thompson
17. Montaigne
18. Emmanuel Le Roy Ladurie
19. Il formaggio e I Vermi
20. Carlo Ginzburg
21. Culture and Anarchy in Ireland
22. F. S. L. Lyons
23. Transformation of Virginia
24. Rhys Isaac
25. New Cultural History
26. Lynn Avery Hunt

۲-۳. پژوهش‌های تاریخ فرهنگی در ایران

مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های حوزه تاریخ فرهنگی را می‌توان در دو دسته کلی دسته‌بندی کرد: (۱) شناخت تاریخ فرهنگی و نقد و تحلیل آن؛ (۲) اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی.

۱. شناخت تاریخ فرهنگی و نقد و تحلیل آن. از آنجا که تاریخ فرهنگی رویکردی نوپا در تاریخ‌نگاری است، پرداختن به مبانی نظری، نظریه‌ها و نظریه‌پردازان، معرفی آثار شاخص، طرح موضوعات و مسائل اصلی و تحلیل و نقد آن‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است. در میان منابع فارسی تاریخ فرهنگی نیز تقریباً در نیمی از آثار به این موضوعات پرداخته شده است که در آنها موضوعاتی مانند چیستی و چگونگی تاریخ‌نگاری فرهنگی، برخی نظریه‌ها و نظریه‌پردازان معروف این حوزه و نقد نظریات به چشم می‌خورد. این منابع در جدول شماره (۱) با معرفی عنوان، موضوع مورد بحث و بیان نتایج ارائه شده است.

جدول ۲. دسته‌بندی پیشینه مطالعات تاریخ فرهنگی با موضوع شناخت تاریخ فرهنگی به ترتیب سال انتشار

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
تاریخ نو و بحران بازنمایی	- مبانی نظری تاریخ فرهنگی - جایگاه تاریخ فرهنگی در تاریخ‌نگاری ایران - موضوع بازنمایی	نگین یآوری	۱۳۷۴
نتایج: (۱) تاریخ‌نگاری در ایران اگرچه پیشینه درخشانی دارد اما در دهه‌های اخیر دچار رکود بوده و با جریان‌های نوین در تاریخ‌نگاری دنیا همراه نشده است؛ (۲) اتکای صرف به بازنمایی ممکن است از اعتبار تاریخ‌نگاری در ثبت کیفیت رویدادها بکاهد (یاوری، ۱۳۷۴).			
تاریخ فرهنگی؛ رابطه فلسفه و تاریخ	- بررسی شیوه‌های تفکر درباره تاریخ فرهنگی - بازنمایی - کاربردهای تاریخ فرهنگی در سنت تاریخ‌نگاری - تخصص / تملیک	روژه شارتیه ^۱ ترجمه حسینیعلی نودری	۱۳۷۷
نتایج: (۱) مفهوم بازنمایی باید زیربنای رویکرد فرهنگی به تاریخ معاصر قرار گیرد؛ (۲) درک کاربردها از طریق درک مفهوم گفتمان امکان‌پذیر است و به معنای اعمال یک متن به مخاطب (و شکل گرفتن مجدد تجربه) می‌توان آن را تعریف کرد؛ (۳) تملیک، ناظر به تاریخ اجتماعی تفاسیر متنوعی است که به شاخص‌های بنیادین خود (شاخص‌های اجتماعی، نهادی و فرهنگی) بازگردانده شده‌اند و در کاربردهای خاصی که آن‌ها را تولید کرده‌اند جای گرفته‌اند؛ (۴) راه‌ها و شیوه‌های مختلف درک تاریخ فلسفه به‌گونه‌ای کاملاً مشهود از ارکان مهم روابط بین فلسفه و تاریخ به شمار می‌روند (شارتیه، ۱۳۷۷).			

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۹۶

دوره ۱۳، شماره ۴
پاییز ۱۴۰۰
پیاپی ۵۲

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
تاریخ فرهنگی نوین	معرفی کتاب تاریخ فرهنگی جدید نوشته لین هانت ^۱	منیر قادری	۱۳۸۶
نتایج: این کتاب چکیده‌ای است از صد کتاب مهم تاریخ فرهنگی از آغاز توجه به این دانش (قادری، ۱۳۸۶ الف)			
خانه‌های تاریخ: روی خط تاریخ فرهنگی	آدرس اینترنسی استادان تاریخ فرهنگی، زندگی‌نامه و کتاب‌شناسی آنان و نیز برخی مراکز مهم تاریخ فرهنگی را معرفی کرده است که از میان آنان می‌توان به لین هانت، پیتر برک، روژه شارویه، کلیفورد گیرتز ^۲ ، یاکوب بورکهارت و دیگران اشاره کرد.	منیر قادری	۱۳۸۶
نتایج: (۱) آشنایی با استادان تاریخ فرهنگی در جهان و کتاب‌شناسی آنها؛ (۲) آشنایی با برخی مراکز مهم تاریخ فرهنگی در جهان (قادری، ۱۳۸۶ ب).			
چیستی تاریخ‌نگاری فرهنگی	ویژگی‌های تاریخ‌نگاری فرهنگی	گفت‌وگو با نعمت‌الله فاضلی، حکمت ملاصالحی و داریوش رحمانیان	۱۳۸۶
نتایج: (۱) تاریخ فرهنگی موضوعی کاملاً جدید است که در اصل به مطالعات مرتبط با فرهنگ مردم - فرهنگ عامه یا فرهنگ کوچک و خیابان - و مباحث فرهنگی مربوط می‌شود؛ (۲) تاریخ فرهنگی حاصل رویکردهای جدید به انسان است که این رویکرد ابتدا به کشف انسان و سپس تاریخ او منجر شده و در نهایت در مباحثی مانند تاریخ فرهنگی تجلی یافته است؛ (۳) صاحب‌نظران می‌بایست در زمینه بومی‌سازی این مبحث نودقت نظر داشته باشند (فاضلی، ملاصالحی و رحمانیان، ۱۳۸۶).			
فراز و فرودهای تاریخ‌نگاری فرهنگی	معرفی گفتمان و دانش تاریخ فرهنگی و سیر تحول، ویژگی‌های روش شناختی، موضوعی و معرفت‌شناختی آن با تکیه بر جایگاه و نسبت این دانش با تاریخ، جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی	نعمت‌الله فاضلی	۱۳۸۶
نتایج: (۱) مهم‌ترین دلیل نزدیک‌شدن تاریخ و نظریه اجتماعی تغییرات اجتماعی سریع و فزاینده بوده است که جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان را ناگزیر کرده تغییر را در طول زمان مطالعه کنند و حتی برخی از آنها را وادار کرده است تحقیقات خود را تا گذشته خیلی دور بسط دهند. از نظر معرفت‌شناسی مهم‌ترین رویکرد در تاریخ فرهنگی، رویکرد به گذشته با توجه به وجوه نمادین یا نمادگرایی است؛ (۲) تاریخ فرهنگی بیشتر بر روش‌های کیفی و سوبژکتیویته تأکید دارد و مورخان این حوزه خود را بیشتر در جست‌وجوی معانی و معناکاوی و همچنین تمرکز بر مطالعه بازنمایی‌های فرهنگی می‌دانند. از این رو هرمنوتیک و تفسیر و رویکردهای پدیدارشناسانه اهمیت زیادی در تاریخ فرهنگی داشته است؛ (۳) تاریخ فرهنگی را می‌توان در امتداد گفتمان مطالعات فرهنگی یا به تعبیری همان سنت تاریخی در کنار سنت‌های ادبی، فلسفی و جامعه‌شناختی این گفتمان دانست؛ اما باید توجه کرد که تاریخ فرهنگی با مطالعات فرهنگی متفاوت است و به گفته سایمون دیورینگ مطالعات فرهنگی بر خلاف تاریخ فرهنگی به‌طور رسمی بر روی فرهنگ معاصر متمرکز است؛ (۴) تاریخ فرهنگی با تاریخ فرهنگ متفاوت است. در تاریخ فرهنگ تاریخ به مثابه ماده تاریخ است و به همین دلیل فرهنگ به منزله یک کل در نظر گرفته می‌شود. درحالی‌که تاریخ فرهنگی تاریخ توجه به اجزای فرهنگ است (فاضلی، ۱۳۸۶).			

1. The New Cultural History
2. Lynn Hunt
3. Clifford James Geertz

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
آلكساندر روستو، منتقد تاريخ فرهنگي	معرفي اندیشه‌های آلكساندر روستو، نظریه‌پرداز تاريخ تحولات فرهنگي غرب	سیدهادی صمدی	۱۳۸۷
نتایج: (۱) آزادی و خودکامگی فراز و نشیب‌هایی را پیموده‌اند و می‌پیمایند و در مسیری غیرخطی طی طریق می‌کنند که هر کجا پیش‌داشته‌های یکی از آن دو قوی‌تر و پررنگ‌تر باشد، همان راه را می‌پیمایند؛ (۲) به ادعان خود روستو نقد و تحلیل فرهنگی او جهان‌شمول نیست بلکه خاص غرب و غرب‌گرا است و این مزیت کار اوست که نگرش و تحلیلی درون‌فرهنگی دارد؛ با این رویکرد، پیشنهاد می‌شود تحلیل‌های فرهنگی متناسب با شرایط شرق و به‌خصوص ایران و اسلام نیز از درون همین جغرافیا و فرهنگ آغاز شود (روستو، ۱۳۸۷).			
تاریخ فرهنگی	- چالش بر سر تاریخ جهان - چالش نخبگان با فرهنگ عمومی - رابطه فرهنگ با دیگر ابعاد تحلیل‌پذیر چون مدل‌های اقتصادی و اجتماعی	جان آر. هال ^۲ ترجمه عباس احمدوند	۱۳۸۹
نتایج: (۱) در مورد تاریخ جهانی، تاریخ‌های فرهنگی بیشتر به فرهنگ‌های جداگانه و متضاد در مقابل دیدگاه‌های کل‌انگاره می‌پردازند؛ (۲) در تاریخ فرهنگی تفاوت مشخصی میان فرهنگ والا و فرهنگ عامه نیست بلکه وظیفه تاریخ فرهنگی آن است که مواد زیباشناسانه و متنوع فرهنگ و سرچشمه‌های آغازین آن را بشناسد؛ (۳) امروزه دیگر فرهنگ نمی‌تواند از بستر اجتماعی و اقتصادی خود دور بماند (آر. هال، ۱۳۸۹).			
تاریخ فرهنگی چیست؟	روند شکل‌گیری، گسترش، تحولات و فراز و نشیب‌های جریان تاریخ فرهنگی از ۱۸۰۰م تا وضع کنونی	پیتر برک ^۳ ترجمه نعمت‌الله فاضلی و مرتضی قلیچ	۱۳۸۹
نتایج: (۱) سناریوهای احتمالی آینده تاریخ فرهنگی: (۱) بازگشت به بورکهارت به مثابه نمادی مختصر از احیای تاریخ فرهنگی سنتی؛ (۲) بسط تاریخ فرهنگی جدید به قلمروهای جدیدتر مانند سیاست، خشونت و احساسات؛ (۳) واکنش علیه تقلیل‌برساختی جامعه به فرهنگ (تلافی تاریخ اجتماعی) (برک، ۱۳۸۹).			
تاریخ فرهنگی و شما	بازنمایی در تاریخ فرهنگی	آنتونیو کازورلا سانچز ^۴	۱۳۸۹
نتایج: (۱) توجه به تفکرات مردم و نحوه شکل‌گیری عقاید آنها؛ (۲) تاریخ فرهنگی پاسخ تمامی پرسش‌های ما را در دست ندارد، بلکه پرسش‌های تازه‌ای به همراه ابزارهایی برای جست‌وجو و کشف پاسخ‌ها در اختیار ما قرار می‌دهد. ابزارهایی ساده مانند مردم و آنچه به تصویر می‌کشند؛ در زمانی مشخص (کازورلا سانچز، ۱۳۸۹).			

1. Alexander Rustow
2. John R.Hall
3. Peter Burke
4. Antonio Cazorla-Sanchez

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
مفهوم تاریخ و تاریخ فرهنگی	معرفی تاریخ فرهنگی	فرید مفیدی	۱۳۹۰
نتایج: بیان ویژگی های تاریخ فرهنگی (مفیدی، ۱۳۹۰)			
لایه های تاریخ فرهنگی از دید مورخان دور مانده است/ تفاوت های «تاریخ فرهنگی» با «تاریخ فرهنگ»	نشست «مواجهه دانش تاریخ و تاریخ فرهنگی، فرصت ها و تهدیدها»	محمدعلی اکبری	۱۳۹۳
نتایج: ۱) تاریخ فرهنگی محصول دو بازکشف است: بازکشف تاریخ و بازکشف فرهنگ؛ ۲) تاریخ فرهنگی حوزه ای از تحقیقات و مطالعات است که لازم می داند تحولات جامعه بشری بر اساس مناسبات فرهنگی تبیین شوند؛ فرهنگی که پدیده های زمان مند و برخوردار از تاریخیت است؛ ۳) نخستین دستاوردی را که تاریخ فرهنگی پیش روی مورخان قرار می دهد گستردگی موضوع مطالعه است.			
تاریخ فرهنگی با تاریخ فرهنگ تفاوت دارد	تاریخ فرهنگی ایران مدرن	نعمت الله فاضلی	۱۳۹۳
نتایج: ۱) گفتمان مطالعات فرهنگی بیش از آنکه بخواهد براساس موضوع «شناخت» تعریف شود براساس بینش یا رویکرد ویژه ای که به مسائل جامعه انسانی دارد هویت خود را می سازد؛ ۲) امروزه امر اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در حوزه فرهنگ ادغام شده اند؛ ۳) تاریخ فرهنگی نوعی تلاش برای توجه کردن به لایه های پیچیده کنش انسانی است؛ ۴) تاریخ فرهنگی با رویکرد میان رشته ای در تلاش است که رشته های دانشگاهی از حالت جزیره های دور افتاده از هم یا تافته های جداافتاده از هم به یکدیگر گره بخورند (فاضلی، ۱۳۹۳).			
«تاریخ فرهنگ» با «تاریخ فرهنگی» تفاوت دارد/ قرائت فرهنگی از تاریخ	نشست «زمینه های اجتماعی و علمی ظهور تاریخ فرهنگی»	مسعود کوثری مصطفی مهرآیین محمدامیر احمدزاده	۱۳۹۴
نتایج: ۱) تاریخ فرهنگی متأثر از نگاه پساساختارگرایان است؛ به همین دلیل با نگاه مرسوم تاریخی تفاوت دارد. (کوثری، ۱۳۹۴)؛ ۲) تاریخ فرهنگی درباره مسائل رابطه چهارگانه دارد: رابطه بین پدیده تاریخی، سند یا مطلب، مردم و مورخ (کوثری، ۱۳۹۴)؛ ۳) در تاریخ فرهنگی، تاریخ نخیه در مقابل فرهنگ مردمی قرار می گیرد چون تاریخ فرهنگی به دنبال فرهنگ روزمره مردم است. همچنین در این تاریخ تولید در مقابل مصرف قرار می گیرد چون براساس تاریخ فرهنگی، اینکه مردم بیشتر چه چیزی را مصرف می کنند از اینکه چه چیزی تولید می شود مهم تر است. به علاوه، در تاریخ فرهنگی مفهوم «افسانه و خیال» در مقابل «واقعیت» قرار می گیرد (کوثری، ۱۳۹۴)؛ ۴) در تاریخ فرهنگی پرفورمنس و اجرا اهمیت بسیاری دارد. یعنی اینکه مردم چگونه یک مناسک خاصی را اجرا می کنند، معنادار بوده و نشان دهنده هویت یک ملت است (کوثری، ۱۳۹۴)؛ ۵) از زاویه و نگاه علم، تاریخ فرهنگی، علم تاریخ نیست چون در تاریخ همیشه تمرکز بر نخبگان جامعه بوده ولی در تاریخ فرهنگی بیشتر به توده ها توجه می شود (مهرآیین، ۱۳۹۴)؛ ۶) تاریخ فرهنگی مربوط به حوزه فرهنگ می شود نه تاریخ؛ چرا که در تاریخ فرهنگی بیشتر به منطق درونی فرهنگ و تأثیرات فرهنگ بر جامعه پرداخته می شود (مهرآیین، ۱۳۹۴)؛ ۷) وقتی تاریخ حیات انسان را از منظر فرهنگی بنویسیم یعنی تاریخ فرهنگی نوشته ایم به عبارتی در تاریخ فرهنگی، تاریخ قرائت فرهنگی می شود (مهرآیین، ۱۳۹۴)؛ ۸) تاریخ فرهنگی به رهایی سازی تاریخ نگاری از دام قطعی اندیشی کمک کرد و مفهوم تاریخ حال مطرح شد و براساس این تاریخ، بُعد عبرت آموزی تاریخ حذف می شود چون تجربه ها و انسان ها یکسان نیستند و در هر دوره ای با یکدیگر فرق دارند؛ بنابراین تاریخ دانماً در حال تغییر است (احمدزاده، ۱۳۹۴).			

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۰۰

دوره ۱۳، شماره ۴

پاییز ۱۴۰۰

پیاپی ۵۲

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
تاریخ فرهنگی رویکردی جدید در زمینه تاریخ نگاری است	گفت‌وگو با دکتر حسین احمدی درباره پژوهش «تاریخ فرهنگی»	حسین احمدی	۱۳۹۴
<p>نتایج:</p> <p>(۱) هدف عمده مورخان فرهنگی به تصویر کشیدن الگوهای فرهنگ به مثابه نظام معنا یا نمادهای معنا دار و تشریح ویژگی های افکار و احساسات یک عصر و جلوه‌ها و تجلیات آن در آثار ادبی و هنری است که مورخ آنها را با مطالعه موضوعات، عواطف و احساسات و اشکال مختلف فرم هنری کشف می‌کند؛</p> <p>(۲) مورخان حوزه تاریخ فرهنگی بیشتر در جست‌وجوی معانی و معناآوری و تمرکز بر مطالعه بازنمایی های فرهنگی هستند و بخشی از گذشته را مورد بررسی و جست‌وجو قرار می‌دهند که دیگر مورخان توجهی به آن نداشته‌اند؛</p> <p>(۳) تاریخ فرهنگی رویکردی جدید در زمینه تاریخ نگاری است که دو نگاه و نگرش تاریخی و انسان‌شناختی در آن تلفیق و ترکیب شده است و مورخ از منظری انسان‌شناختی به تاریخ می‌نگرد و مظاهر و جلوه‌های فرهنگی برخاسته از یک تجربه تاریخی را در بستر فرهنگ عمومی بررسی و مطالعه می‌کند (احمدی، ۱۳۹۴).</p>			
تاریخ فرهنگی جدید: مجموعه گفتار و مقالات	شناخت تاریخ فرهنگی	علی کالیباد	۱۳۹۵
<p>نتایج:</p> <p>برآمدن و بالیدن تاریخ فرهنگی حاصل پویاها و تحولات در سپهر اندیشه اروپایی بوده است؛ چنانکه تاریخ فرهنگی متقدم در حال‌وهوای قرن نوزدهم و در پرتو جنبش رمانتیسیسم و فلسفه هگلی پدیدار گشت و تاریخ فرهنگی نوین از درون مباحث فکری نیمه دوم قرن بیستم در اروپای غربی و آمریکای شمالی برآمد. در این کتاب تلاش شده است که فرهنگ در قالب یک نگاه تاریخی و با هدف بررسی و نقد تجارب فرهنگی جامعه ایرانی در طول حیات پر فراز و نشیب تحقق یابد.</p>			
چرا در ایران تاریخ فرهنگی نوشته نمی‌شود؟	گفتگو با دکتر مصطفی مهرآیین	مصطفی مهرآیین	۱۳۹۷
<p>نتایج:</p> <p>(۱) منظور از «تاریخ فرهنگی» موضوع شدن «فرهنگ» در تاریخ یا داشتن رویکردی فرهنگ‌گرا به تاریخ است؛</p> <p>(۲) در اوضاعی که مشکلات اقتصادی وجود دارد، تاریخ اقتصادی برجسته می‌شود و شاید دلیل اینکه تاریخ فرهنگی در کشور ما نوشته نمی‌شود، این است که ما هنوز گرفتار «پارادایم اقتصاد» هستیم؛</p> <p>(۳) امروز تاریخ فرهنگی از مسئله «معنا» گذر کرده است. تاریخ فرهنگی جدید نه ریشه در اومانیزم دارد و نه فردیت و اتفاقاً برعکس، خود فرد هم یک محصول گفتمانی است و بهتر است به جای چرخش فرهنگی بگوییم «چرخش زبان‌شناختی» رخ داده است؛</p> <p>(۴) در تاریخ فرهنگی جدید، بحث بر سر حدود تفکر در جامعه است (مهرآیین، ۱۳۹۷).</p>			
در جست‌وجوی تاریخ فرهنگی	نقد اندیشه هگلی در رویکرد تاریخ فرهنگی	ارنست گامبریچ ترجمه رضا وسمه‌گر	۱۳۹۷
<p>نتایج:</p> <p>(۱) دغدغه مورخ فرهنگی باید افراد و امور خاص باشد تا مطالعه ساختارها و الگوها؛</p> <p>(۲) مورخ فرهنگی باید از گرفتاری در چرخ هگلی بپرهیزد چرا که به نوعی نگاه دانای مطلق بودن گرفتار می‌شود (گامبریچ، ۱۳۹۷)؛</p> <p>(۳) دن کارلهمل در نقد نظرات گامبریچ آورده است که نفرت گامبریچ از تاریخ فرهنگی هگلی و ستایش او از سنت کلاسیک غرب دو روی یک سکه است؛</p> <p>(۴) کلود نیکلاس پی‌وور نیز معتقد است گامبریچ با هجوم بر کل باوری، الگوسازی، نظریه پردازی و روایت‌گری مؤکد در ذات «تاریخ فرهنگی» - که خصایل اجتناب‌ناپذیر ساختار شناختی و ادراکی آدمی هستند - به تجزیه علوم انسانی و افتادن آن‌ها در دام پژوهش باوری یاری می‌رساند.</p>			

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
تاریخ فرهنگی، مطالعه تاریخ اندیشه یا تاریخ فرهنگ نیست	نشست «مسئله‌یابی و موضوع‌شناسی در تاریخ فرهنگی»	داریوش رحمانیان نعمت‌الله فاضلی عباس احمدوند محمدامیر احمدزاده	۱۳۹۸
<p>نتایج:</p> <p>(۱) تاریخ فرهنگی جدید، روش نوینی است که مورخ توجه خود را از «مواضع عینی به بازنمایی‌های فکری» تغییر می‌دهد؛</p> <p>(۲) برخلاف شیوه‌های سنتی در تاریخ‌نگاری که حوادث و رویدادها یا «نقاط عطف» در تاریخ همواره مورد توجه مورخان بوده، در تاریخ فرهنگی روندهای کلان که در فرهنگ زیسته متجلی شده، مسئله مورخ است؛</p> <p>(۳) «مورخ فرهنگی» برخلاف سایر مورخان که در جست‌وجوی عینیت تاریخی هستند در سراسر کارش با «امر نمادین» و «تفسیر امر نمادین» مواجه است؛</p> <p>(۴) ورود اندیشه‌های حاصل از سنت ساختار-پساساختارگرا به حوزه مطالعات تاریخ و ایجاد یک «چرخش فرهنگی» در حوزه مطالعات تاریخی زمینه‌ساز شکل‌گیری نوعی از پژوهش در حوزه مطالعات تاریخی شده است که امروزه با نام «تاریخ‌نگاری فرهنگی» شناخته می‌شود؛</p> <p>(۵) هدف دانش «تاریخ‌نگاری فرهنگی» آن است که به ما نشان دهد در مجموعه مفاهیم، نشانه‌ها، ایده‌ها و نمادهای همبسته با هر یک از قلمروهای زندگی اجتماعی ما، چگونه جهانی امکان خلق شدن و تحقق یافتن داشته و کنشگران اجتماعی آن قلمرو احتمالاً جهان را چگونه فهم کرده و دامنه و مرزهای آن را تا کجا می‌دانسته‌اند (رحمانیان، فاضلی، احمدوند و احمدزاده، ۱۳۹۸).</p>			

(مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۸)

اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی. هدف غایی از شناخت تاریخ فرهنگی و شرح و بسط مبانی نظری و نظریه‌های این جریان، به‌کارگیری آن به‌مثابه یک رویکرد در تاریخ‌نگاری است که بتواند افق‌های تازه‌ای در تاریخ و فرهنگ به روی پژوهشگران باز کند. به همین علت است که روند مطالعاتی تاریخ فرهنگی پس از طی دوره‌ای که با شناخت مبانی آن آغاز شد به‌تدریج به سمت اعمال این رویکرد در تاریخ‌نگاری متمایل شده است. در این پژوهش‌ها، پژوهشگر تلاش کرده است با بهره‌گیری از دریافتی که از تاریخ فرهنگی داشته است به سراغ گوشه‌ای از تاریخ ایران رفته و از منظر فرهنگی به آن بنگرد. ذکر این توضیح نیز ضروری است که با توجه به نوپا بودن جریان تاریخ فرهنگی به‌ویژه در ایران، در این بخش سعی شده است که دامنه انتخاب منابع تا حد امکان گسترده باشد و برخی منابع که شاید تنها از نظر اسمی با تاریخ فرهنگی قرابت دارند و یا سعی در بهره‌گیری از تاریخ فرهنگی داشته‌اند اما از نظر محتوایی به‌طور کامل با تاریخ فرهنگی مطابقت ندارند نیز در این مجموعه گنجانده شده است تا دید وسیع‌تری برای نقد و بررسی‌های آینده برای پژوهشگران فراهم آید. این منابع در جدول شماره (۲) ارائه شده است.

جدول ۳. دسته‌بندی پیشینه مطالعات تاریخ فرهنگی با موضوع اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی به ترتیب سال انتشار

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
فرهنگ رنسانس در ایتالیا	تاریخ فرهنگ دوره رنسانس در ایتالیا	یاکوب بورکهارت ترجمه محمدحسن لطفی	۱۳۷۶
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی:</p> <p>(۱) تأکید اندک بر تاریخ رویدادها؛</p> <p>(۲) تجسم فرهنگ گذشته با تکیه بر مؤلفه‌های «تکرار شونده، ثابت و عمومی»؛</p> <p>(۳) مطالعه به روش شهودی؛</p> <p>(۴) استفاده از مثال‌ها، لطیفه‌ها و نقل قول‌ها (بورکهارت، ۱۳۷۶).</p>			
تاریخ هنر	تاریخ (فرهنگی) هنر	ارنست گامبریچ ترجمه علی رامین	۱۳۷۹
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی:</p> <p>(۱) مطالعه آثار هنری در بستر تاریخی و اجتماعی آنها؛</p> <p>(۲) توجه به «نظریه» (گامبریچ، ۱۳۷۹).</p>			
دوران قاجار (چانه‌زنی، اعتراض و دولت در ایران سده نوزدهم)	پاسخ به دو پرسش: (۱) چگونگی حفظ استقلال ایران؛ (۲) منشاء انقلاب مشروطه.	ونسا مارتین ^۱ ترجمه افسانه منفرد	۱۳۸۹
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی:</p> <p>توجه به گروه‌های فاقد قدرت در جامعه شامل زنان، لوطی‌ها، سربازان عادی و بردگان سیاه (مارتین، ۱۳۸۹).</p>			
عصر بازگشت در تاریخ فرهنگی ایران (از ابتدای زندگی تا آغاز عصر ناصری)	نقش فرهنگ در جامعه ایرانی	حسین احمدی	۱۳۹۰
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی</p> <p>(۱) توجه به ریشه‌ها؛</p> <p>(۲) در دوره زندگی و دوره اول قاجار، یکی از مهم‌ترین اسباب و ابزار انسان ایرانی برای صیانت از فرهنگ و تمدن ملی، بازگشت فرهنگی به سنت‌ها و بازآفرینی بعضی از عناصر نمادین موجود در فرهنگ ایرانی و اسلامی همراه با تلاش برای تحقق تاریخ آرمانی و طراحی هویت تازه با بهره‌گیری از ذخائر فکری و فرهنگی خویش است (احمدی، ۱۳۹۰).</p>			
رویکرد تاریخ فرهنگی و امکان و فواید آن در مطالعات معماری ایران	معرفی رویکرد تاریخی فرهنگی در تاریخ‌نگاری معماری و بیان ویژگی‌های آن	نازنین شهیدی	۱۳۹۲
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی:</p> <p>(۱) رویکرد تاریخ فرهنگی در اکثر کشورهایی که تا کنون توسط مورخان اختیار شده، به مرور سنتی خاص یافته است. امروز مشخصاً در کتاب‌های تاریخ فرهنگی از سنت آلمانی، سنت فرانسوی، سنت انگلیسی و سنت امریکایی نام می‌برند؛ (۲) به نظر می‌رسد این رویکرد در ایران نیز قابلیت یافتن سنتی ویژه منطبق با ویژگی‌های فرهنگی ایران را داشته باشد (شهیدی، ۱۳۹۲).</p>			
تاریخ فرهنگی ایران مدرن	«تحلیل‌های گفتمانی» و «توصیف‌های مردم‌نگارانه» درباره جلوه‌های خاصی از زندگی و فرهنگ در ایران معاصر	نعمت‌الله فاضلی	۱۳۹۲
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی:</p> <p>(۱) ارائه چشم‌اندازی تاریخی از «تاریخ اکنون» ایران معاصر به کمک مفهوم «تحلیل گفتمانی»؛ (۲) توجه به نظریه؛ (۳) بهره‌گیری از بررسی‌های تجربی کمی و پیمایشی؛ (۴) بهره‌گیری از تحلیل تاریخی (فاضلی، ۱۳۹۲).</p>			

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۰۲

دوره ۱۳، شماره ۴
پاییز ۱۴۰۰
پیاپی ۵۲

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
درآمدی بر تاریخ فرهنگی بدن	کنش‌های جسمانی در متن فرهنگی و اجتماعی	محمدسعید ذکایی	۱۳۹۳
نتایج / شاخصه‌های اصلی: (۱) رفتارهای بدنی علاوه بر وجه زیستی و عینی آن، ساختاری زبانی، گفتمانی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی است؛ (۲) در مسیر تحول هیجان‌ات و کنش‌های جسمانی در بستر تاریخی ایران، دین مهم‌ترین عامل در تعیین و نظم‌دهی به فرهنگ بدن و هنجارهای مختلف آن در زندگی روزمره بوده است (ذکایی، ۱۳۹۳).			
از حیرت تا مکالمه	مواجهه با غرب و مدرنیته از منظر یک ایلچی و یک روزنامه نگار دورگه ایرانی - هندی	جبار رحمانی	۱۳۹۴
نتایج / شاخصه‌های اصلی: (۱) برای فهم تاریخ مدرنیته ایرانی، مسیرهای جغرافیایی این مواجهه، کنشگران اصلی آن، و همچنین شرایط تاریخی مدرنیته می‌بایست در نظر گرفته شود (رحمانی، ۱۳۹۴).			
تاریخ اجتماعی ترجمه در ایران: نسبت تاریخ فرهنگی ایران و فرهنگ تاریخی اش	بررسی روندهای ترجمه در تاریخ ایران و تشخیص نسبت آن با تحولات فکری و اجتماعی، به عنوان شاخص تعیین کارویژه ترجمه در دو دوره ایران باستان و عصر تمدن اسلامی	ریحانه گرانسایه اسماعیل خلیلی	۱۳۹۴
نتایج / شاخصه‌های اصلی: (۱) احتمالاً تا پایان عصر تمدن اسلامی، دو نوع «شرایط وقوع ترجمه» در ایران وجود داشته است؛ (۲) امر ترجمه در دوران پیش از اسلام دارای خصوصیت «درون فرهنگی» بوده است؛ (۳) در دوره تمدن اسلامی یک «اقتضای فرهنگی» برای ارتباط میان فرهنگی که می‌توانسته منجر به ایجاد یک فرافرنگ شود (گرانسایه و خلیلی، ۱۳۹۴).			
حوزه‌های کاربست رویکرد تاریخ فرهنگی در تحلیل تاریخ قاجاریه	بررسی حوزه‌های موضوعی و معرفتی در بررسی منابع سفرنامه‌نویسی دوره قاجاریه با کاربرد رویکرد تاریخ فرهنگی	محمد امیرزاده	۱۳۹۴
نتایج / شاخصه‌های اصلی: موضوعاتی که سیاحان به آن پرداخته‌اند عمدتاً متمرکز بر وضعیت و تغییرات اجتماعی، تحلیل فرهنگی از گذشته در پرتو حال، توجه به کار میدانی در پژوهش یا مشاهده‌ی صبورانه مسائل، عملیاتی کردن روش‌های کمی بوده و با بهره‌گیری از روش جزئی‌نگر اجتماعی زمینه‌ساز شکل‌گیری تبیین‌های چندگانه از مسائل تاریخ اجتماعی و فرهنگی دوره قاجار شده‌اند (امیرزاده، ۱۳۹۴).			
بازتاب تاریخ فرهنگی و اجتماعی مسلمانان در سفرنامه ابن جبیر	پاسخ به دو پرسش: (۱) آیا با توجه به این سفرنامه می‌توان وضعیت فرهنگی و اجتماعی مسلمانان آن دوره (یعنی نیمه دوم قرن ششم هجری) را تبیین نمود؟ (۲) وضعیت شیعیان و شرایط زندگی آنان، اوضاع مسلمانانی که در مناطق مسیحی‌نشین سکونت داشتند و میزان تأثیر دیدگاه مذهبی ابن جبیر در نقل مطالب چگونه بوده است؟	مهدی یعقوبی محمدجواد یآوری سرتختی	۱۳۹۵
نتایج / شاخصه‌های اصلی: (۱) وضعیت فرهنگی و اجتماعی مسلمانان و بخصوص شیعیان در سفرنامه ابن جبیر به تصویر کشیده شده است؛ (۲) درباره شیعیان گزارش‌های جالب توجهی (هرچند گاهی آمیخته با تعصب) آورده شده است (یعقوبی و یآوری سرتختی، ۱۳۹۵).			

عنوان	موضوع	نویسندگان	سال انتشار
نقش خاطرات ایرانی در ترسیم تاریخ فرهنگی جنگ ایران و عراق (دفاع مقدس)	اهمیت خاطرات انسان‌ها در شناخت تاریخ فرهنگی	محبوبه شمشیرگرها	۱۳۹۵
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی طرح سه پرسش اساسی: (۱) چگونه می‌توان از انواع مختلف خاطره‌نگاشته‌ها در تکمیل و تقویت تاریخ‌نگاری بهره‌مند شد؟ (۲) چگونه می‌توان با توجه به اهمیت رویکرد فرهنگی در تبیین رخداد‌های تاریخی از خاطرات جنگ ایران و عراق/ دفاع مقدس در جهت فهم تاریخ فرهنگی این رویداد بهره برد؟ به تعبیر دیگر چرا و چگونه خاطرات جنگ تحمیلی در شناخت تاریخ فرهنگی آن اهمیت دارد؟ (۳) آیا همه خاطراتی که به گونه‌ای به روایت رخداد‌های جنگ ایران و عراق می‌پردازد از حیث تبیین تاریخ فرهنگی آن ارزش یکسانی دارد؟ (شمشیرگرها، ۱۳۹۵)</p>			
تکوین طبقه کارگر در انگلستان	مطالعه تاریخ شکل‌گیری طبقه کارگر در انگلستان از منظر فرودستان و مردم عادی	ادوارد پالمر تامپسون ترجمه محمد مالجو	۱۳۹۸
<p>نتایج / شاخصه‌های اصلی: (۱) ارائه رویکرد میان‌رشته‌ای در تلفیق مطالعات فرهنگی و تاریخ؛ (۲) بررسی جایگاه فرهنگ عامه‌پسند در فرایند تحولات طبقه کارگر؛ (۳) ارائه توصیفاتی روشن از مناسک و جایگاه نمایش‌ها در حیات فرهنگی فقرا و نیز وجوه نمادین غذا و شمایل‌نگاری شورش‌ها در خیابان‌ها؛ (۴) تجزیه و تحلیل شعر گویش‌دار عامیانه برای تبیین ساختار احساسات طبقه کارگر</p>			

(مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۸)

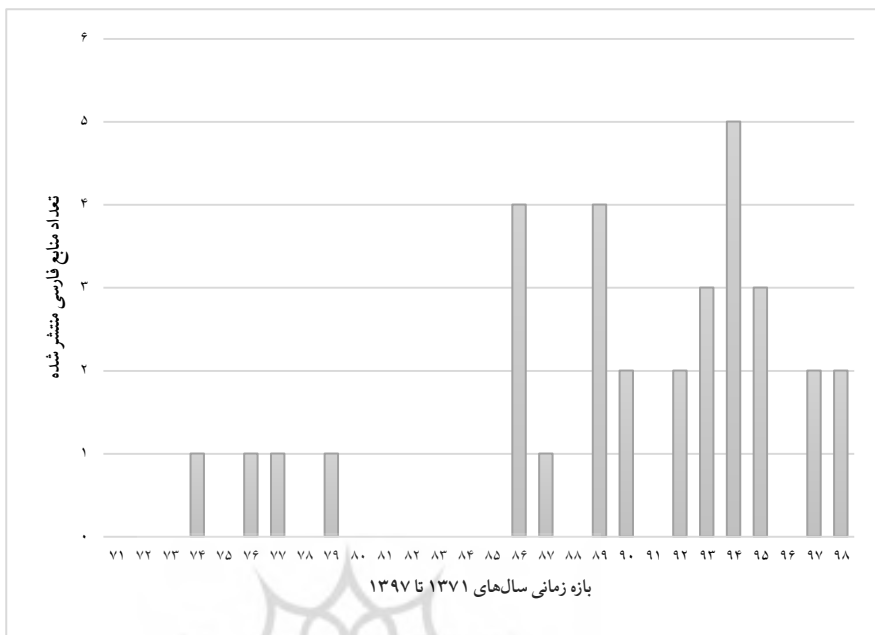
مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۰۴

دوره ۱۳، شماره ۴
پاییز ۱۴۰۰
پیاپی ۵۲

نقد پژوهش‌های انجام شده در زمینه تاریخ فرهنگی در ایران. همان‌طور که از اطلاعات جدول‌های ارائه شده مشخص است، مجموعه منابع فارسی منتشر شده از آغاز دهه ۷۰ شمسی که اولین مطالعات در حوزه تاریخ فرهنگی در منابع به چشم می‌خورد تا پایان سال ۱۳۹۸ که در این پژوهش بررسی شده، در چند حوزه قابل نقد است که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

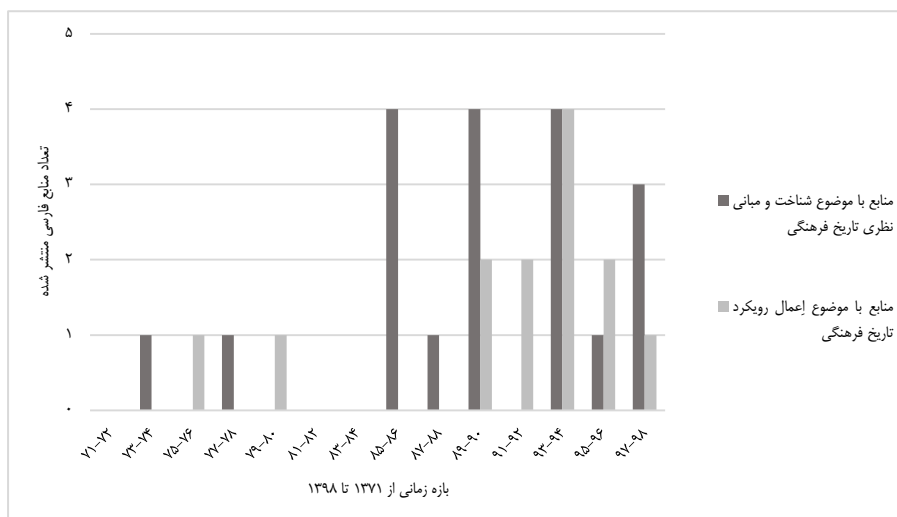
پراکندگی زمانی. با توجه به جدول‌های شماره (۱) و (۲)، یکی از مهم‌ترین ضعف‌ها در زمینه تاریخ فرهنگی، نبود نظم منطقی و پیوستگی در انتشار مطالعات و پژوهش‌های این حوزه است. همان‌طور که در نمودار شماره (۱) مشاهده می‌شود در سال ۱۳۷۴ یک مقاله در این حوزه منتشر شده و پس از آن تا پایان دهه ۷۰ تنها سه پژوهش دیگر در دسترس قرار گرفته است. از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶ به مدت هفت سال شاهد هیچ اثری نیستیم و پس از آن نیز با تناوبی نامنظم در طی یازده سال مجموعاً نوزده اثر فارسی در زمینه تاریخ فرهنگی منتشر شده است.

نمودار ۱. پراکندگی زمانی انتشار منابع فارسی در حوزه تاریخ فرهنگی در بازه زمانی ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۸

(مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۸)

نایب‌وستگی موضوعی. نکته بعدی در بررسی جریان مطالعات تاریخ فرهنگی در ایران با بررسی جدول‌های شماره‌ها (۱) و (۲)، موضوع نایب‌وستگی موضوعی در جریان مطالعات و پژوهش‌های انجام شده، است. از آنجا که در آغاز و شکل‌گیری هر جریان فکری علمی و عملی تبیین مبانی نظری و شرح خاستگاه‌های نظری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، در جریان تاریخ فرهنگی نیز که رویکردی نوپا است و به‌ویژه در ایران همچنان سنتی مهجور در تاریخ‌نگاری است، به نظر می‌رسد عدم توجه به منابع اصلی این جریان و نظریه‌ها و نظریه‌پردازان تأثیرگذار آن و فقدان تلاش در مؤثر در تبیین مبانی نظری و سنجش آنها با معیارهای درون فرهنگی ایران، خلاء بسیار مهمی در سیر پژوهش‌های این حوزه ایجاد کرده است.

نمودار ۲. پراکندگی موضوعی منابع فارسی تاریخ فرهنگی منتشر شده در بازه زمانی ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۷
(مأخذ: نگارنده (۱۳۹۸))

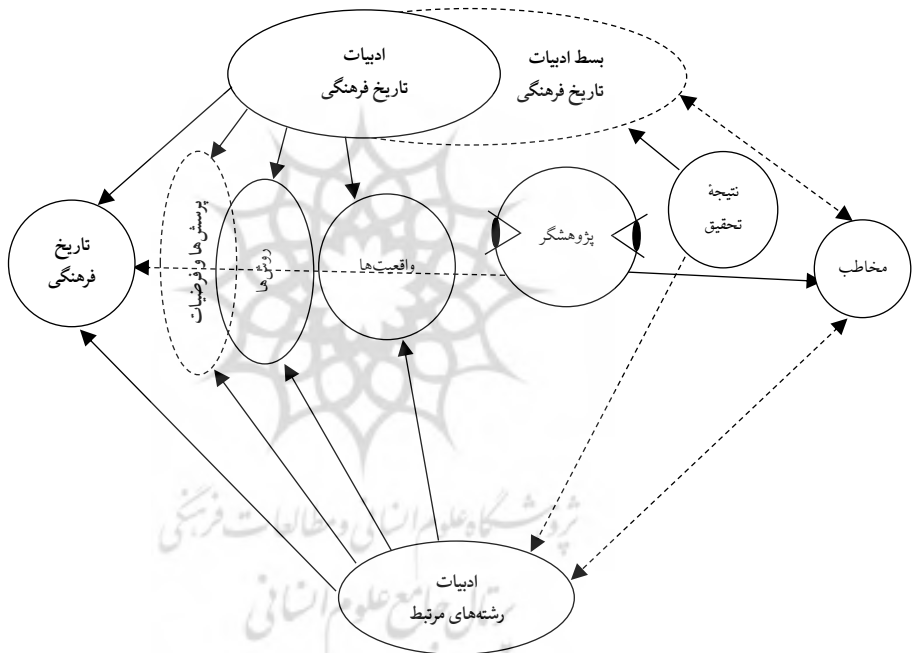
چنان‌که در نمودار شماره (۲) نیز مشاهده می‌شود، منابع فارسی با موضوع شناخت مبانی نظری تاریخ فرهنگی هم بسیار انگشت‌شمار است و هم دارای نظام و روند منظمی در بازه زمانی ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۸ نبوده است.

همچنین نکته قابل توجهی که در زمینه اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی در تاریخ‌نگاری ایران به چشم می‌خورد روند روبه‌رشد تعداد پژوهش‌های این حوزه است که اگرچه آن هم منظمی و مشخص را دنبال نمی‌کند اما براساس داده‌های نمودار شماره (۲)، در سال‌های اخیر با افزایش تعداد پژوهش‌ها در این زمینه مواجه بوده‌ایم.

سیر مطالعاتی و پژوهشی تاریخ فرهنگی. چنان‌که پیش‌تر گفته شد، مطالعات و پژوهش‌های تاریخ فرهنگی را در دو دسته اصلی می‌توان قرار داد: (۱) شناخت تاریخ فرهنگی و نقد و تحلیل آن که شامل پرداختن به مبانی نظری، نظریه‌ها و نظریه‌پردازان، معرفی آثار شاخص، طرح موضوعات و مسائل اصلی و تحلیل و نقد آن‌ها است؛ (۲) اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی در تاریخ‌نگاری ایران.

در سیر مطالعاتی این جریان، از سویی، به کارگیری یک روش، رویکرد یا نظریه بدون داشتن درک و شناخت درست از مبانی نظری و شاخصه‌های اصلی آن می‌تواند منجر به نتایج نادرستی از آن شود و از سوی دیگر بیان مکرر نظریات و مبانی بدون نظم مشخص و اولویت‌بندی موضوعات و بدون نقد و به کارگیری آنها در درازمدت بی‌نتیجه خواهد بود. از این رو برای تبدیل شدن رویکرد فرهنگی به جریانی پویا و مؤثر در تاریخ‌نگاری ایران با توجه به اصول و مبانی نظری و شاخصه‌های پذیرفته‌شده جهانی نیازمند برنامه‌ای جامع در جهت ساماندهی مجموعه مطالعات و پژوهش‌های این حوزه است.

نمودار ۳. نمودار کلی پژوهش در تاریخ فرهنگی براساس طرحی از دیوید وانگ

(مأخذ: نگارنده براساس طرحی از دیوید وانگ، ۱۳۹۸)

در نمودار شماره (۳)، ساختار کلی پژوهش در تاریخ فرهنگی به صورت شماتیک نشان داده شده است. در این نمودار روابط بین پژوهشگر با موضوع پژوهش، ادبیات موضوع، واقعیت‌ها، روش‌ها، فرضیات، ادبیات رشته‌های مرتبط، نتیجه تحقیق

و مخاطب نمایش داده شده است. این نمودار بیانگر آن است که در یک پژوهش (در هر مقیاس که باشد)، پژوهشگر (ان) باید به دو سو توجه داشته باشند: ۱) پرسش (های) پژوهش و ۲) مخاطبانی که از نتیجه پژوهش بهره‌مند می‌شوند (گروت و وانگ، ۱۳۸۶، ۴۸). پژوهشگر باید در تمام مسیر پژوهش از یک سو نسبت به پرسش‌ها و یافتن پاسخ آنها متعهد بوده و از سوی دیگر متوجه باشد که موفقیت این پژوهش مبتنی بر آن است که مخاطبان تأیید کنند که نتیجه پژوهش بسط ادبیات موضوع را به دنبال داشته است. به این ترتیب می‌توان دریافت که مطالعات پراکنده (اعم از پژوهش‌های اصیل و ترجمه‌ها و غیره) بدون توجه به سابقه موضوع، تلاشی ابتر خواهد بود.

همچنین، از آنجا که منابع فارسی موجود در ارتباط با تاریخ فرهنگی اغلب از جنس ترجمه است. در باب ترجمه باید به دو نکته اشاره کرد: نخست، اگرچه کتاب تاریخ فرهنگی چیست؟ نوشته پیتربک نگاهی جامع به جریان تاریخ فرهنگی از آغاز تا امروز دارد، اما باید توجه داشت که مطالب این کتاب به صورت خلاصه بیان شده و به چکیده‌ای از تحولات این جریان پرداخته است. اسامی افراد، گروه‌ها، مکاتب، جریان‌ها و اندیشه‌ها و بسیاری از متون و منابع اشاره شده در این کتاب بیانگر همین مسئله است. بنابراین، اگرچه این کتاب تصویری کلی از جریان تاریخ فرهنگی به دست می‌دهد، اما برای پژوهشگران و مورخان کافی نیست و نمی‌توان در شناخت تاریخ فرهنگی تنها به آن اکتفا کرد.

پیتربک در انتهای کتاب خود فهرست سال‌شمار انتشار کتاب‌های مربوط به تاریخ فرهنگی از سال ۱۸۶۰ تا ۲۰۰۳ - که شامل بیش از ۱۰۰ عنوان کتاب است - را ارائه کرده است (برک، ۱۳۸۹، ۱۸۱). از این فهرست تعداد کتاب‌های ترجمه‌شده به فارسی به شمار انگشتان یک دست نیز نمی‌رسد و آن تعداد انگشت‌شمار نیز بعد از گذشت چند دهه ترجمه شده است. از سوی دیگر، تنها ترجمه منابع، بدون در نظر داشتن سیری منطقی و مشخص نیز نوعی آشفتگی را در شناخت تاریخ فرهنگی ایجاد می‌کند. به‌عنوان مثال، با نگاهی به مقالات موجود در ایران در زمینه تاریخ فرهنگی متوجه می‌شویم که چندین مقاله به موضوع بازنمایی در تاریخ فرهنگی پرداخته‌اند؛ درحالی‌که در زمینه ارائه تعریف، بیان ویژگی‌ها و ایجاد درک و شناختی جامع از تاریخ فرهنگی دچار کمبود هستیم و به نظر

می‌رسد در مواجهه با مقالاتی مانند آنچه اشاره شد، درک مخاطب بدون داشتن شناخت کلی از تاریخ فرهنگی، گنگ و مبهم خواهد بود. بنابراین آنچه گفته شد، اهمیت تسلط بر موضوع، منابع و پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده در ایران روشن می‌شود و به نظر می‌رسد، جریان ترجمه نیز باید دارای سیر مشخصی از کل به جزء داشته باشد تا بتواند نقش خود را در مسیر توسعه این رویکرد به خوبی ایفا کند.

نقد و تفسیر. موضوع مهم دیگری که در مطالعات موجود کمتر به چشم می‌خورد بررسی، تحلیل و نقد در حوزه تاریخ فرهنگی توسط پژوهشگران و تحلیل‌گران ایرانی است. همان‌طور که پیش‌تر هم گفته شد، بخش عمده‌ای از منابع فارسی ترجمه است و به نظر می‌رسد با توجه به حجم منابع در دسترس اکنون فرصت و امکان ورود پژوهشگران به حوزه نقد و تحلیل در زمینه‌های مختلف، از جمله مبانی نظری، نظریه‌ها، روش‌ها، موضوعات و غیره، به خوبی فراهم شده است. تبیین اصول تاریخ‌نگاری فرهنگی و نیز مشخص کردن مرزها و محدوده‌های تاریخ فرهنگی از موضوعاتی است که خلاء آن حس می‌شود و به نظر می‌رسد بخشی از نابسامانی‌های موجود در مطالعات این حوزه ناشی از این خلاء است. همچنین باید توجه داشت که تاریخ فرهنگی اغلب متأثر از سنت‌های ملی فرهنگی مختلف است و به همین علت بهترین راه برای بهره‌گیری از آن در ایران، شناخت دقیق تاریخ فرهنگی و بازآفرینی آن با سنت‌های ملی فرهنگی ایران است. از این رو است که ضرورت نگاه نقادانه از درون این ملیت و این فرهنگ به تاریخ فرهنگی مطرح می‌شود؛ چرا که آنچه برآمده از فرهنگ و متعلق به فرهنگ است از درون آن بهتر فهم می‌شود (حاجی قاسمی، ۱۳۹۰).

نظریه. تاریخ فرهنگی رویکردی میان‌رشته‌ای و نظریه‌محور است. بدین معنا که مورخان فرهنگی نگاهی تحلیلی و نظری به تاریخ دارند و یا نظریه‌ای ارائه می‌کنند. این موضوع از اهمیت بالایی در شناخت مرز تاریخ فرهنگی با سایر حوزه‌های مجاور دارد چراکه مثلاً «در تاریخ فرهنگ برای مفاهیم و پدیده‌ها کمتر نظریه مطرح می‌شود» (برک، ۱۳۸۹، ۲۷) و این یکی از وجوه تمایز مهم این دو حوزه است. همان‌طور که در موضوع نقد تاریخ فرهنگی نیز گفته شد، در موضوع نظریه نیز توجه به نظریه‌های درون‌فرهنگی در تاریخ‌نگاری فرهنگی مؤثرتر خواهد بود. پیتر برک در کتاب خود بیان می‌کند: «تأحدودی، کار مورخین فرهنگی

انفرادی نیازمند گنجانده شدن در یکی از چندین سنت فرهنگی متفاوت است که عموماً این سنت‌ها بر اساس مرزهای ملی یا کشورها تعریف می‌شوند» (برک، ۱۳۸۹، ۳۲)؛ بدین ترتیب، اهمیت جریان‌سازی در تاریخ فرهنگی و بومی‌سازی آن به‌خوبی روشن می‌شود. اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی. تاریخ‌نگاری فرهنگی باید با در نظر گرفتن ملاحظاتی انجام شود که بتواند پایداری خود به این رویکرد را حفظ کند. از جمله این ملاحظات می‌توان به چند مورد اشاره کرد: نخست، آنکه پژوهشگر باید شاخصه‌های اصلی تاریخ فرهنگی را دریابد و در مسیر پژوهش به آنها متعهد باشد. دوم، توجه به نظریه که به آن اشاره شد. همچنین مسئله مهم دیگری که برخی از پژوهش‌ها با آن درگیر است، خلط مباحثی است که در گذشته مرز مشخصی بین آن‌ها قابل درک نبوده است. به‌عنوان مثال، تاریخ اجتماعی و تاریخ فرهنگی، تاریخ فرهنگ و تاریخ فرهنگی، یا مطالعات فرهنگ و تاریخ فرهنگی. امروزه جریان تاریخ فرهنگی با گذر از تاریخ فرهنگ، تاریخ اجتماعی و فرهنگ عامه به جریانی مستقل تبدیل شده که ویژگی‌های خاص خود را دارد. در میان منابع فارسی موجود موارد متعددی از پژوهش‌ها اعم از کتاب و مقاله مشاهده می‌شود که در آن‌ها مشخصاً به سیر شکل‌گیری، تحول، تکامل و دگرگونی فرهنگ پرداخته شده اما نام تاریخ فرهنگی بر آن گذاشته شده است. شاید تا یک دهه گذشته این امر عادی به‌نظر می‌رسید اما امروزه با گسترش مفاهیم و تدقیق آن‌ها در دانش تاریخ فرهنگی، این مقولات با آن‌که با تعاریف مشخصی از یکدیگر تفکیک شده است و می‌بایست در به‌کارگیری آن‌ها دقیق بود (برک، ۱۳۸۹، ۲۷-۹).

پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه‌گیری

همان‌طور که گفته شد تاریخ فرهنگی ماهیتی میان‌رشته‌ای دارد. از یک سو تحت تأثیر فرهنگ و تحولات آن است و از سوی دیگر وام‌دار جریان‌های مختلف تاریخی، فلسفی، و بسیاری دیگر از رشته‌های علوم انسانی است. رشد و بالندگی آن نیز نیازمند تلاش پژوهشگران در تمامی این حوزه‌ها است. جریان تاریخ فرهنگی در ایران اگرچه همپای تحولات جهانی آن پیش نرفته است، اما در دهه اخیر با انتشار مقالات متعدد و ترجمه منابع مهم و نیز تلاش در اعمال این رویکرد به

نظر می‌رسد وارد مرحله تازه‌ای شده است. منابع فارسی تاریخ فرهنگی در دو حوزه مهم یعنی شناخت تاریخ فرهنگی شامل: تاریخچه، تعریف، مبانی نظری، نظریه‌ها و نظریه‌پردازان، معرفی آثار شاخص، طرح موضوعات و مسائل اصلی و تحلیل و نقد آن‌ها و اعمال تاریخ فرهنگی شامل: شناخت منابع، موضوعات، روش‌ها و رویکردها و ارائه راهکارها دسته‌بندی می‌شود. در مجموع اگرچه مجموعه ارزشمندی از مطالعات و پژوهش‌ها را در اختیار قرار می‌دهد اما برای تبدیل این پژوهش‌های پراکنده به جریان‌پویا و مؤثر نیازمند بازنگری در مسیر پژوهشی تاریخ فرهنگی هستیم. با نگاهی به منابع موجود در می‌یابیم در این حوزه مبانی نظری، نظریه‌پردازان و منتقدان، روش‌ها و مصادیق آن به‌طور کامل معرفی نشده و جای خالی نقدها و تحلیل‌ها به‌وضوح مشهود است. در نتیجه، به منظور جهت‌گیری بهتر و تأثیرگذاری بر پژوهش‌های آتی در حوزه تاریخ فرهنگی چند راهکارها در قالب جدول شماره (۴) ارائه می‌شود:

جدول ۴. ارائه راهکارهای هدفمند در مسیر مطالعاتی حوزه‌های مختلف تاریخ فرهنگی

حوزه‌های مختلف تاریخ فرهنگی	راهکارها
سیر مطالعاتی	۱) تعریف سیر مطالعاتی جهت ساماندهی مجموعه پژوهش‌های حوزه تاریخ فرهنگی؛ ۲) تعیین اولویت‌ها و پیش‌نیازها.
ترجمه	۱) ترجمه منابع مهم و تأثیرگذار در جریان تاریخ فرهنگی از آغاز تا کنون؛ ۲) ترجمه جدیدترین پژوهش‌ها و منابع روز دنیا؛ ۳) تعریف نظم منطقی براساس سیری از کل به جزء در ترجمه‌ها.
نقد و تفسیر	۱) نگاه نقادانه به موضوعات مختلف تاریخ فرهنگی و سنجش آن‌ها با معیارهای ایرانی - اسلامی (درون فرهنگی)؛ ۲) تبیین اصول تاریخ فرهنگی؛ ۳) تبیین محدوده تاریخ فرهنگی و مرزهای آن با سایر رشته‌های هم‌جوار؛
نظریه	۱) بومی‌سازی رویکرد تاریخ فرهنگی برای بهره‌گیری در تاریخ‌نگاری ایران؛ ۲) ایجاد سنت ایرانی تاریخ فرهنگی با توجه به ماهیت ملی - فرهنگی تاریخ فرهنگی؛ ۳) بهره‌گیری از نظریه‌های درون‌فرهنگی در رویکرد تاریخ فرهنگی.
اعمال رویکرد تاریخ فرهنگی	۱) توجه به شاخص‌های اصلی تاریخ فرهنگی و پایبندی به آن؛ ۲) پرهیز از خلط مباحث و توجه به مرزهای تاریخ فرهنگی با سایر رشته‌های هم‌جوار؛ ۳) توجه به نظریه‌محور بودن رویکرد تاریخ فرهنگی؛

منابع

- احمدزاده، محمدمامیر (۱۳۹۴). حوزه‌های کاربردی تاریخ فرهنگی در تحلیل تاریخ قاجاریه. جامعه‌شناسی ایران، ۱۶(۳)، ۹۲-۱۱۵. doi: 20.1001.1.17351901.1394.16.3.4.2
- احمدی، حسین (۱۳۹۰). عصر بازگشت در تاریخ فرهنگی ایران (از ابتدای زندیه تا آغاز عصر ناصری) (رساله منتشر نشده دکتری)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
- احمدی، حسین (۲۵ مهرماه ۱۳۹۴). گفت‌وگو با پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی. تاریخ فرهنگی رویکردی جدید در زمینه نگاری است. برگرفته از <http://iiict.ac.ir>
- اکبری، محمدعلی (۱۳۹۳). در نشست پژوهشکده مطالعات فرهنگی. لایه‌های تاریخ فرهنگی از دید مورخان دور مانده است/ تفاوت‌های «تاریخ فرهنگی» با «تاریخ فرهنگ». برگرفته از: <https://www.ibna.ir/vdchkqniq23nvvd.tft2.html>
- اکبریان، فیروزه (۱۳۷۹). تاریخ هنر گامبریچ. کتاب ماه هنر، ۳(۲۲)، ۱۳-۱۲.
- امیدی، مهدی (۱۳۹۳). درآمدی بر تاریخ فرهنگی بدن در ایران. کتاب ماه علوم اجتماعی، ۱۷(۷۴)، ۶۳-۵۶.
- برک، پیتر (۱۳۸۹). تاریخ فرهنگی چیست؟ (مترجم: نعمت‌الله فاضلی و مرتضی قلیچ). تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۴)
- بورکهارت، یاکوب (۱۳۷۶). فرهنگ رنسانس در ایتالیا (مترجم: محمدحسن لطفی). تهران: طرح نو. (تاریخ اصل اثر ۱۸۶۰)
- پورجوادی، نصرالله (۱۳۸۱). نسخه‌پردازی: اهمیت انجامه‌ها در شناخت تاریخ فرهنگی شهرها. نامه بهارستان، ۳(۱)، ۱۰۴-۱۰۱.
- تامپسون، ادوارد پالم (۱۳۹۸). تکوین طبقه کارگر در انگلستان (مترجم: محمد مالجو). تهران: نشر آگاه. (تاریخ اصل اثر ۱۹۶۳)
- توسلی، محمد مهدی (۱۳۹۰). تاریخ فرهنگی مشروح هند. مطالعات جهان، ۱(۲)، ۲۳۰-۲۱۵.
- جن گانگ، لی (۱۳۷۵). بحثی در مورد تاریخ فرهنگی چین: قدم‌های سنگین از سنت تا تجدد (مترجم: بی‌نا). نامه فرهنگ، ۲۴، ۱۳۵-۱۲۷.
- حاجی قاسمی، کامبیز (۱۳۹۰). تأملی در مفهوم معماری اسلامی ایران و راه فهم آن. صفحه، ۵۲، ۱۷-۷. doi: 20.1001.1.1683870.1390.21.1.1.9
- خیراندیش، عبدالرسول (۱۳۷۷). رنسانس؛ پرسش بزرگ تاریخ جهانی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۲(۱۲)، ۵-۲.

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۱۲

دوره ۱۳، شماره ۴
پاییز ۱۴۰۰
پیاپی ۵۲

ذکایی، محمدسعید (۱۳۹۳). گفت‌وگو با منیره پنج‌تنی. بدن به مثابه متن: درآمدی بر تاریخ فرهنگی بدن در ایران. اطلاعات حکمت و معرفت، ۹(۱۱)، ۶۷-۷۳.

ذکایی، محمدسعید؛ و امن‌پور، مریم (۱۳۹۳). درآمدی بر تاریخ فرهنگی بدن در ایران. تهران: تپاسا.
رحمانی، جبار (۱۳۹۴). از حیرت تا مکالمه. مطالعات جامعه‌شناختی، ۲۲(۱)، ۳۵-۵۰.
doi: 10.22059/JSR.2015.56313

رحمانیان، داریوش؛ فاضلی، نعمت‌الله؛ و حکمت‌الله ملاصالحی (۱۳۸۶). چستی تاریخ نگاری فرهنگی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۱(۱۱۰)، ۲۵-۱۰.

شارتیه، روژه (۱۳۷۷). تاریخ فرهنگی، رابطه فلسفه و تاریخ (مترجم: حسینعلی نودری). تاریخ معاصر ایران، ۲(۶)، ۱۰۱-۱۳۰. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۷)

شمشیرگراها، محبوبه (۱۳۹۵). نقش خاطرات ایرانی در ترسیم تاریخ فرهنگی جنگ ایران و عراق/ دفاع مقدس. مطالعات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، ۲(۲)، ۱۲۵-۱۴۳.

شهبیدی مارنانی، نازنین (۱۳۹۲). رویکرد تاریخ فرهنگی و امکان و فواید آن در مطالعات معماری ایران. مطالعات تاریخ فرهنگی، ۵(۱۷)، ۸۷-۱۰۷.

صدر، میثم (۱۳۸۶). تاریخ فرهنگی در ایتالیا. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۱(۱۱۰)، ۸۶-۸۴.

صمدی، سیدهادی (۱۳۸۷). الکساندر روستو، منتقد تاریخ فرهنگی. آیین، ۶(۱۵)، ۶۹-۷۵.

عابدی، کامیار (۱۳۷۹). از منظر تاریخ فرهنگی معاصر. کتاب ماه ادبیات، ۴(۳۴)، ۲۵-۲۲.

فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۶). فراز و فرودهای تاریخ‌نگاری فرهنگی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۱(۱۱۰)، ۳۵-۲۶.

فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۳). تاریخ فرهنگی ایران مدرن. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

فاضلی، نعمت‌الله (۳ آبان ۱۳۹۳). گفت‌وگو با سایت فرهنگ امروز. تاریخ فرهنگی با تاریخ فرهنگ تفاوت دارد. برگرفته از <http://farhangemrooz.com>

فنی، اریک (۱۳۸۳). روش‌های تاریخ‌نگاری هنر و سیر تحول آنها (مترجم: زهرا اهری). خیال، ۳(۱۰)، ۸۹-۶۴. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۵)

قادری، منیر (۱۳۸۶). خانه‌های تاریخ؛ روی خط تاریخ فرهنگی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۱(۱۱۰)، ۱۰۱-۱۰۰.

قادری، منیر (۱۳۸۶ الف). تاریخ فرهنگی نوین. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۱(۱۱۰)، ۷۱-۷۰.

کازورلا سانچز، آنتونیو (۱۳۸۹). تاریخ فرهنگی و شما (مترجم: عباس احمدوند). کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۴(۱۴۳)، ۲۴-۲۷.

کالیبراد، علی (۱۳۹۵). تاریخ فرهنگی جدید. تهران: نگاه گستران فردا.

کوثری، مسعود؛ مهرآیین، مصطفی؛ و احمدزاده، محمدامیر (۲۴ شهریورماه ۱۳۹۴). نشست «زمینه‌های اجتماعی و علمی ظهور تاریخ فرهنگی» در پژوهشکده تاریخ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. «تاریخ فرهنگ» با «تاریخ فرهنگی» تفاوت دارد/ قرائت فرهنگی از تاریخ. برگرفته از

<https://www.mehrnews.com/news/2915819>

گامبریچ، ارنست (۱۳۷۹). تاریخ هنر (ترجمه علی رامین)، تهران: نشرنی. (تاریخ اصل اثر ۱۹۵۰)

گامبریچ، ارنست (۱۳۹۷). در جست‌وجوی تاریخ فرهنگی (مترجم: رضا وسمه‌گر). تهران: نقد فرهنگ. (تاریخ اصل اثر ۱۹۶۷)

گرانسایه، ریحانه؛ و خلیلی، اسمعیل (۱۳۹۴). تاریخ اجتماعی ترجمه در ایران: نسبت تاریخ فرهنگی ایران و فرهنگ تاریخی‌اش. مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۷(۳)، ۱۶۹-۱۴۷.

doi:10.7508/ISIH.2015.27.006

گروت، لیندا؛ وانگ، دیوید (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق در معماری (مترجم: علیرضا عینی‌فر). تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ.

مارتین، ونسا (۱۳۸۹). دوران قاجار: چانه‌زنی، اعتراض و دولت در ایران سده نوزدهم (مترجم: افسانه منفرد). تهران: نشر آمه. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۵)

مفیدی، فرید (۱۳۹۰). مفهوم تاریخ و تاریخ فرهنگی. پگاه حوزه، ۳۰۹. برگرفته از <https://hawzah.net>

ملایی توانی، علیرضا (۱۳۹۳). مطالعه‌ای میان‌رشته‌ای در حوزه تاریخ فرهنگ؛ نگاهی به کتاب تاریخ فرهنگی ایران مدرن. نقد کتاب تاریخ، ۱(۲و۱)، ۱۴-۵.

مهرآیین، مصطفی (۱۳۹۷). گفت‌وگو با ایران آنلاین. چرا در ایران تاریخ فرهنگی نوشته نمی‌شود؟ برگرفته از <http://www.ion.ir/news/452890>

نوری، محمد (۱۳۸۱). افتتاح کتابخانه اسکندریه، نقطه عطفی در تاریخ فرهنگی مصر. کتاب ماه کلیات، ۶(۵۸ و ۵۹)، ۱۶۱-۱۵۸.

هال، جان. آر. (۱۳۸۹). تاریخ فرهنگی (مترجم: عباس احمدوند). کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۱۴۴، ۲۶-۲۴.

یاوری، نگین (۱۳۷۴). تاریخ نو و بحران بازنمایی. گفت‌وگو، ۳(۸)، ۸۵-۷۱.

یعقوبی، مهدی؛ یآوری سرتختی، محمدجواد (۱۳۹۵). بازتاب تاریخ فرهنگی و اجتماعی مسلمانان در سفرنامه ابن جبیر. تاریخ اسلام در آینه پژوهش، ۱۳(۱)، ۱۴۶-۱۲۱.

Burckhardt, J. (2004). *Die Kultur der Renaissance in Italien*. Nikol Verlagsges. MBH.

Elias, N. (2001). *Über den Prozeß der Zivilisation*. Suhrkamp; Neuausgabe.

Ginzburg, C. (1976). *Il formaggio e I Vermi*. Torino: Einaudi.

Hobsbawm, E., & John, E. (1993). *The Jazz Scene*. Pantheon.

Huizinga, J. (2018). *Herfsttij der Middeleeuwen*. Leiden University Press.

Hunt, L. (1989). *New Cultural History*. University of California Press.

Isaac, R. (1999). *Transformation of Virginia*. University of North Carolina Press.

Ladurie, E. L. R. (2008). *Montaillou*. George Braziller Inc.

Lyons, F. S. L. (1980). *Culture and Anarchy in Ireland*. Oxford University Press.

Panofsky, E. (2005). *Gothic Architecture and Scholasticism*. Archabbey Publications.

Thompson, E. P. (1966). *Making of the English Working Class*. Vintage.

Warburg, A. (2011). *Die Erneuerung der heidnischen Antike*. Berlin: Severus.

Weber, M. (2013). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Taylor & Francis.

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۱۵

نقد جریان تاریخ فرهنگی
در ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی